LAUSUNTOJA JA SELVITYKSIÄ 2007:5

Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittäminen

Lausuntotiivistelmä

OIKEUSMINISTERIÖN LAUSUNTOJA JA SELVITYKSIÄ 2007:5

Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittäminen

Lausuntotiivistelmä

OIKEUSMINISTERIÖ
HELSINKI 2007

ISSN 1458-7149
ISBN 978-952-466-557-5 (nid.)
ISBN 978-952-466-558-2 (PDF)
Oikeusministeriö
Helsinki

KUVAILULEHTI

O I K E U S M I N I S T E R I Ö

Julkaisun päivämäärä
20.3.2007

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Pääsihteeri Jarkko Männistö	Julkaisun laji Lausuntotiivistelmä Toimeksiantaja Oikeusministeriö Toimielimen asettamispäivä 16.1.2006

Julkaisun nimi
Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittäminen. Lausuntotiivistelmä

Julkaisun osat
tiivistelmä lausunnoista, liite

Tiivistelmä

Oikeusministeriö asetti 16.1.2006 työryhmän selvittämään riidattomia saatavia koskevien velkomusasioiden käsittelyn kehittämistä.

Työryhmä luovutti mietintönsä *Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittäminen* (Työryhmämietintöjä 2006:15) oikeusministeriölle 10.10.2006.

Oikeusministeriö pyysi ehdotuksesta lausunnon yhteensä 84 eri viranomaiselta ja järjestöltä. Lausuntoja toimitettiin oikeusministeriölle lausuntojen toimittamiseen varatun määräajan loppuun mennessä yhteensä 59.

Lausunnonantajat suhtautuivat työryhmän ehdotuksiin pääsääntöisesti myönteisesti. Erityisen kannatettavana pidettiin sähköisen asioinnin kehittämistä, jota monet lausunnonantajat pitivät myös kiireellisimpänä tehostamistoimenpiteenä. Ristiriitaisimman vastaanoton sai työryhmän esitys tiedoksiannon toimittamisesta tavallisena postitiedoksiantona.

Avainsanat: (asiasanat)
siviiliprosessi, summaarinen menettely, riidaton velkomusasia, saatavien perintä

Muut tiedot tiedot (Oskari- ja HARE-numero, muu viitenumero)
OM 8/31/2005, OM011:00/2006

Sarjan nimi ja numero Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2007:5		ISSN 1458-7149	ISBN 978-952-466-557-5 (nid.) 978-952-466-558-2 (PDF)
Kokonaissivumäärä	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Oikeusministeriö		Kustantaja Oikeusministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

J U S T I T I E M I N I S T E R I E T

Utgivningsdatum
20.3.2007

Författare (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare) Generalsekreterare Jarkko Männistö	Typ av publikation Sammandrag av utlåtandena Uppdragsgivare Justitieministeriet Datum då organet tillsattes 16.1.2006
Publikation (även den finska titeln) Utveckling av behandlingen av obestridliga fordringsmål. Sammandrag av utlåtandena (Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittäminen. Lausuntotiivistelmä)	
Publikationens delar Sammandrag av utlåtandena, bilaga	

Referat

Justitieministeriet tillsatte den 16 januari 2006 en arbetsgrupp med uppgiften att utreda utvecklingen av behandlingen av obestridliga fordringsmål.

Arbetsgruppen överlämnade sitt betänkande *Utveckling av behandlingen av obestridliga fordringsmål* (Arbetsgruppsbetänkanden 2006:15) till justitieministeriet den 10 oktober 2006.

Justitieministeriet begärde sammanlagt av 84 olika myndigheter och organisationer om ett utlåtande över förslaget. Inom den utsatta tiden kom det sammanlagt 59 utlåtanden till justitieministeriet.

Remissinstanserna ställde sig huvudsakligen positiva till arbetsgruppens förslag. Mest understöd fick utvecklingen av den elektroniska ärendehanteringen och många remissinstanser ansåg den vara den mest brådskande effektiveringsåtgärden. Mest kritik fick arbetsgruppens förslag om att sända delgivningen som vanlig delgivning per post.

Nyckelord
Civilprocess, summariskt förfarande, obestridliga fordringsmål, indrivning av fordringar

Övriga uppgifter (Oskari- och HARE-numren, andra referensnumren)
JM 8/31/2005, JM011:00/2006

Seriens namn och nummer Justitieministeriet, Utlåtanden och utredningar 2007:5		ISSN 1458-7149	ISBN 978-952-466-557-5 (nid.) 978-952-466-558-2 (PDF)
Sidoantal	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Justitieministeriet		Förlag Justitieministeriet	

Sisällysluettelo

1. Johdanto ... 1
2. Yleisarvio lausunnoista ... 2
3. Riidattomien velkomusasioiden käsittelypaikka ... 5
4. Käräjäoikeuksien keskinäinen työnjako ... 8
5. Postitiedoksianto ... 11
6. Sähköinen asiointi ... 22
6.1. Yleistä ... 22
6.2. Asiointiliittymä ... 22
6.3. Konekielisen asian käsittelymaksu ... 23
6.4. Santra-käyttäjien koontilaskutus ... 24
6.5. Käsittelymaksun maksaminen asiointiliittymässä ... 24
6.6. Tuomiorekisteri ... 24
6.7. Ulosoton hakeminen ... 25
7. Säädöshankkeet ... 26
7.1. Velallisen aktiivisuuteen perustuva yksityinen menettely ... 26
7.2. Oikeudenkäyntikulusääntelyn uudistaminen ... 30
LAUSUNTOPYYNNÖT ... 33

1. Johdanto

Oikeusministeriö asetti 16.1.2006 työryhmän selvittämään riidattomia saatavia koskevien velkomusasioiden käsittelyn kehittämistä.

Työryhmän tehtävänä oli tehdä valmistelutyö ja ehdotukset sen ratkaisemiseksi, säilytetäänkö riidattomien velkomusasioiden käsittely myös jatkossa tuomioistuimissa vai siirretäänkö ne muualle ratkaistavaksi. Jos ne säilytetään tuomioistuimien ratkaistavana, työryhmän tuli tehdä ehdotukset nykyjärjestelmän kehittämiseksi ja valmistella mahdollisuutta keskittää niiden käsittely vain osaan tuomioistuimista.

Tässä tarkoituksessa työryhmän oli selvitettävä, 1) mitä mahdollisuuksia nykyiset tai suunnitteilla olevat oikeuslaitoksen tietotekniikkajärjestelmät tuovat riidattomien velkomusasioiden käsittelyyn ja mitä tietotekniikan kehittämistarpeita työryhmän ehdotuksiin sisältyy, 2) mitä lainsäädännöllisiä muutoksia riidattomien velkomusasioiden käsittelyn keskittäminen tai siirtäminen sekä nykyistä pidemmälle menevä sähköinen vireillepano-, tiedoksianto-, ratkaisu- ja täytäntöönpanojärjestelmä edellyttävät ja 3) millaiset ovat työryhmän ehdotusten taloudelliset, henkilöstöhallinnolliset, organisatoriset ja yhteiskunnalliset vaikutukset.

Työryhmä luovutti mietintönsä *Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittäminen* (Työryhmämietintöjä 2006:15) oikeusministeriölle 10.10.2006.

Mietinnössään työryhmä päätyi esittämään riidattomien velkomusasioiden käsittely säilyttämistä tuomioistuimissa sekä sen tehostamista useilla eri toimenpiteillä.

Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn tehostamiseksi työryhmä esitti, että 1) vireille tulevan riidattoman velkomusasian käsittely voitaisiin käräjäoikeuksien välisen työtilanteen tasaamiseksi siirtää muulle kuin nykyisin oikeudenkäymiskaaren 10 luvun mukaiselle toimivaltaiselle tuomioistuimelle, 2) riidattomassa velkomusasiassa haasteen tiedoksianto voitaisiin laissa säädetyin edellytyksin toimittaa tavallisena postitiedoksiantona, 3) edistettäisiin sähköistä asiointia tuomioistuimissa.

Sähköisen asioinnin edistämiseksi työryhmä esitti, että 3.1) otettaisiin käyttöön nykyisen Santra-yhteyden ohella kaikille avoin konekielisen haastehakemuksen laatimisen mahdollistava internetin kautta käytettävä asiointiliittymä, 3.2) säädettäisiin konekieliselle asialle erillinen, nykyistä alhaisempi käsittelymaksu, 3.3) perittäisiin Santra-yhteyden haltijoilta kaikki laskutuskauden käsittelymaksut yhdellä sähköisellä laskulla, 3.4) perittäisiin internetin asiointiliittymän kautta vireille pannuissa asioissa käsittelymaksu asian vireillepanon yhteydessä esimerkiksi verkkopankki tai luottokorttimaksuna, 3.5) talletettaisiin riidattomissa velkomusasioissa annetut tuomiot sähköiseen tuomiorekisteriin ja 3.6) mahdollistettaisiin ulosoton hakeminen haastehakemuksen yhteydessä.

Edellä mainittujen tehostamistoimenpiteiden lisäksi työryhmä esitti, että oikeusministeriössä ryhdyttäisiin valmistelemaan lainsäädäntöä, joka mahdollistaisi ulosottoperusteen hankkimisen vapaaehtoisessa perinnässä, mikäli velallinen antaisi nimenomaisen suostumuksensa saatavan suoraan ulosottoon, sekä perintä- ja oikeudenkäyntikulusääntelyn uudistusta summaaristen asioiden osalta.

Mietintö ei ole yksimielinen. Siihen sisältyy työryhmän pysyvän asiantuntijan Tatu Leppäsen lausuma, jossa vastustetaan työryhmän esitystä haasteen tiedoksiannon toimittamisesta tavallisena postitiedoksiantona.

Oikeusministeriö pyysi mietinnöstä lausunnon yhteensä 84 eri viranomaiselta ja järjestöltä. Lausuntoja toimitettiin oikeusministeriölle lausuntojen toimittamiseen varatun määräajan loppuun mennessä yhteensä 59. Tiivistelmän liitteenä on luettelo lausunnonantajista.

Seuraavassa mietinnöstä annettua lausuntopalautetta käsitellään ehdotuksittain samassa järjestyksessä, kuin summaaristen asioiden kehittämistyöryhmä on niitä mietinnössään esittänyt (s. 67–68).

2. Yleisarvio lausunnoista

1. Työryhmän esitystä riidattomien velkomusasioiden käsittelyn säilyttämisestä tuomioistuimissa kannatettiin lähes yksimielisesti.

Työryhmän esitystä vastustaneet *Itä-Suomen hovioikeus* sekä kolme muuta lausunnonantajaa katsoivat, että siirto merkitsisi menettelyn rationalisointia.

Työryhmän esitystä kannattaneet lausunnonantajat painottivat kuitenkin tarkoituksenmukaisuutta käsittelypaikkaa valittaessa. Lausunnonantajat katsoivat, ettei sinänsä ole epäilystä siitä, ettei riitautumatta jääneiden velkomusasioiden käsittelyä saataisi toimimaan myös ulosottolaitoksessa. *Korkeimman oikeuden* tavoin lausunnonantajat eivät kuitenkaan nähneet syytä ryhtyä suunnittelemaan toimivan järjestelmän tilalle uutta järjestelmää, kun asioiden siirtämisestä ulosottolaitokseen ei olisi odotettavissa tuottavuuden lisäystä.

Periaatteellisemmalta kannalta monet lausunnonantajat kiinnittivät huomiota *Helsingin hovioikeuden* tavoin siihen, että täytäntöönpanoperusteen vahvistaminen on luonteva osa tuomioistuimen toimintaa ja se sopii paremmin tuomioistuimen kuin täytäntöönpanoviranomaisen tehtäväksi. *Suomen Lakimiesliitto ry* sekä eräät muut lausunnonantajat painottivat lisäksi ajatusta, että oikeusvaltiolle ominainen periaate tuomio- ja täytäntöönpanovallan eriyttäminen puoltaa työryhmän esitystä asioiden käsittelyn säilyttämisestä tuomioistuimissa.

Oikeusturvanäkökulmaan kiinnitti huomiota *Suomen Asianajajaliitto*, joka katsoi, että kansalaisten perusoikeudet, erityisesti oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, edellyttävät myös summaaristen asioiden käsittelyä ensi asteena käräjäoikeuksissa. Myös *eduskunnan oikeusasiamies* piti työryhmän esitystä perusteltuna oikeusturvasyistä.

Yksityinen menettely nähtiin lähes poikkeuksetta työryhmän tavoin arveluttavana velallisten oikeusturvan kannalta eikä sitä pidetty toteuttamiskelpoisena vaihtoehtona. Tuomioistuinten suorittaman kontrollin merkitystä ei todellakaan ole syytä vähätellä, *Savonlinnan käräjäoikeus* totesi.

2. Työryhmän esitys riidattomien velkomusasioiden siirtelystä käräjäoikeuksien kesken työtilanteen tasaamiseksi sai jossakin määrin ristiriitaisen vastaanoton. Vaikka

suurin osa lausunnonantajista pitikin ehdotusta hyvänä, se sai osakseen myös kritiikkiä.

Esitystä kannattaneet tuomioistuimet pitivät *Rovaniemen hovioikeuden* tavoin tämänkaltaisen jouston lisäämistä erittäin tervetulleena uudistuksena. Alueellisia toimivaltasäännöksiä avaamalla käräjäoikeuksien välisiä työmääriä voitaisiin hovioikeuden näkemyksen mukaan tasoittaa käytettävissä olevien resurssien puitteissa joko keskittämällä tai hajauttamalla.

Esitykseen kriittisesti suhtautuneet lausunnonantajat kantoivat huolta siitä, että siirtomallin kehittäminen vie resursseja organisaatiorakenteen kehittämiseltä. Työryhmän ehdotusta vastustanut *korkein oikeus* toteaa, että toimintojen tehokkuuden ja tuottavuuden turvaaminen satunnaista työntasausta lukuun ottamatta edellyttää organisaatiota, jossa tehtävät ja resurssit ovat keskenään tasapainossa ja resurssit ovat siellä missä työtkin ovat. Pelkästään alue- ja henkilöstöpoliittisista syistä tai käräjäoikeuksien organisaatiorakenteen uudistamisen edelleen pitkittämiseksi ei pitäisi ryhtyä luomaan korvikeratkaisuja, joiden hyödyistä ja haitoista ei ole selkeää kuvaa, korkein oikeus korostaa.

Osa käräjäoikeuksista katsoi, ettei asioiden siirtely käräjäoikeuksien kesken ole yhteensopiva tulosohjausjärjestelmän kanssa.

Siirtomenettelyn käyttöönotto edellyttäisi oikeudenkäymiskaaren 10 luvun toimivaltasäännösten uudistamista siten, että riidattomien velkomusasioiden osalta käräjäoikeudet muodostaisivat käytännössä yhden viranomaisen, jolla olisi palvelupisteitä eri tahoilla. *Eduskunnan oikeusasiamiehen* näkemyksen mukaan asioiden siirtomahdollisuus käräjäoikeudesta toiseen ei olisi yhdenvertaisuus-, oikeusturva- tai muistakaan syistä ongelmallinen.

3. Työryhmän esitys tavallisen postitiedoksiannon käyttöönotosta riidattomissa velkomusasioissa sai huomattavan ristiriitaisen vastaanoton. Esitystä vastusti hieman yli puolet lausunnonantajista. Kriittisimmin esitykseen suhtautuivat ylimmät tuomioistuimet sekä laillisuusvalvojat, kun taas käräjäoikeudet suhtautuivat esitykseen muita lausunnonantajia myönteisemmin.

Esitystä kannattaneet lausunnonantajat katsoivat, ettei tavalliseen postitiedoksiantoon siirtyminen *tosiasiallisesti* vaaranna velallisen oikeusturvaa. Työryhmän tavoin esityksen kannattajat kiinnittivät huomiota ennen kaikkea toteutuneeseen oikeusturvan tasoon ehdotusta arvioidessaan.

Esityksen vastustajat viittasivat puolestaan työryhmän pysyvän asiantuntijan Tatu Leppäsen lausumaan ja katsoivat, että takaisinsaantimahdollisuus ei poista tiedoksiannon mahdollisesta epäonnistumisesta aiheutuvia oikeusturvaongelmia, kun yksipuoliseen tuomioon liittyy maksuhäiriömerkintä sekä välitön täytäntöönpanokelpoisuus.

Eräänlaisen väliryhmän muodostavat ne lausunnonantajat, joiden kanta ei ollut sen paremmin ehdottoman myönteinen kuin kielteinenkään vaan pikemminkin kahden edellä käsitellyn näkemyksen väliltä. Monet näistä lausunnonantajista esittivät jou-

kon toimenpiteitä, joilla ehdotettuun tiedoksiantomenettelyyn sisältyviä riskejä voitaisiin entisestään pienentää.

Punninnan edellä käsitellyn kahden näkökulman välillä tiivistää *korkein oikeus*, joka toteaa lausunnossaan seuraavaa: ”Nyt on käsillä ehdotus, jossa kuulemisperiaatteesta ehdotetaan tingittäväksi valtiontaloudellisin perustein. Viime kädessä eduskunnan perustuslakivaliokunnan tulee ottaa kantaa siihen, onko tämä perustuslain 21 §:n valossa hyväksyttävää. Tällöin on myös otettava huomioon se, että ilmaista oikeusturvaa ei ole. Tiukat perusoikeustulkinnat ilman vastaavien valtiontaloudellisten velvoitteiden tunnustamista merkitsevät, että kaikki perusoikeusperustein asetetut vaatimukset eivät tosiasiassa voi toteutua, vaan ongelmia syntyy – jollei yhdessä niin jossakin toisessa kohdassa.”

Viime kädessä kyse on lainsäätäjälle kuuluvasta arvovalinnasta, kuten *eduskunnan oikeusasiamies* toteaa.

4. Työryhmän esitys sähköisen asioinnin edistämisestä sai käytännössä yksimielisen kannatuksen lausunnonantajilta, joskin eräät yksittäiset toimenpide-ehdotukset saivat osakseen myös kriittistä palautetta.

Erityisen tärkeinä ja kannatettavina toimenpiteinä pidettiin kaikille avoimen sähköisen asiointiliittymän sekä sähköisen tuomiorekisterin perustamista.

Monet lausunnonantajat pitivät sähköisen asioinnin lisäämistä tärkeimpänä ja kiireellisimpänä yksittäisenä toimenpiteenä tuomioistuinten tuottavuuden lisäämiseksi. Nämä lausunnonantajat katsoivatkin, että suunnitelmien toteuttamiseen tulisi ryhtyä viivytyksettä ja siitä riippumatta, miten riidattomien velkomusasioiden käsittelyä päätetään muuten kehittää.

5. Lausunnonantajat suhtautuivat pääsääntöisesti myönteisesti ehdotettuun hankkeeseen, jonka tavoitteena olisi mahdollistaa käräjäoikeusmenettelyn ohittaminen saatavan vieminen suoraan ulosottoon, jos velallinen antaisi siihen suostumuksensa.

Menettelyn katsottiin vähentävän tuomioistuinten työtä, kun menettely siirtäisi osan riidattomista velkomusasioista pois tuomioistuimista. Lisäksi menettelyn nähtiin vähentävän asianosaisille aiheutuvia perintä- ja oikeudenkäyntikuluja, joita ei nykyisessä menettelyssä voi välttää, kuten esimerkiksi *korkein oikeus* toteaa.

Ehdotettua hanketta vastustaneet lausunnonantajat esittivät huolensa siitä, että menettely saattaisi vaarantaa velallisen oikeusturvan. Esimerkiksi *Kauhajoen käräjäoikeus* katsoo, että työryhmän esitys on vastaajien suhteen liian optimistinen. Käräjäoikeuden käsityksen mukaan melko suurelta osalta velallisista puuttuu halu tai kyky kunnolla perehtyä saamaansa ilmeisen pitkään ja monimutkaista tekstiä sisältävään ohjeeseen. Käytännössä jotkut velalliset ymmärtämättömyyttään saattaisivat luopua heille lain mukaan kuuluvista oikeuksista, käräjäoikeus varoittaa.

6. Myös ehdotettuun oikeudenkäyntikulusääntelyn uudistamishankkeeseen suhtauduttiin pääsääntöisesti positiivisesti, joskin sitä kommentoitiin muita ehdotuksia niukemmin.

Lausunnonantajat tukivat työryhmän näkemystä siitä, että vapaaehtoisen perinnän kustannukset ovat voimakkaassa kasvussa. Lausunnonantajien käsitykset menivät kuitenkin ristiin sen suhteen, millä keinoin velallisen kuluvastuuta tulisi pyrkiä kohtuullistamaan. Esimerkiksi *Suomen Perimistoimistojen Liitto ry* kannatti kuluvastuun sitomista nykyistä tarkemmin saatavan suuruuteen kun taas esimerkiksi *Kuluttajavirasto* kannatti kulukaton säätämistä perinnästä aiheutuville kokonaiskuluille.

3. Riidattomien velkomusasioiden käsittelypaikka

Työryhmä esittää, että riidattomien velkomusasioiden käsittely säilytetään tuomioistuimissa.

Työryhmän esitystä kannattavat *Eduskunnan oikeusasiamies, Valtioneuvoston oikeuskansleri, Korkein oikeus, Helsingin, Itä-Suomen, Kouvolan, Rovaniemen ja Vaasan hovioikeudet, Ahvenanmaa, Espoon, Forssa-Loimaan, Heinolan, Helsingin, Hyvinkään, Hämeenlinnan, Imatran, Joensuun, Jyväskylän, Jämsän, Kajaanin, Kauhajoen, Kemi-Tornion, Kokkolan, Kouvolan, Kuopion, Kyrönmaan, Lahden, Lapin, Loviisan, Orimattilan, Oulun, Pieksämäen, Raahen, Raaseporin, Riihimäen, Savonlinnan, Seinäjoen, Tampereen, Turun, Tuusulan, Vaasan, Vakka-Suomen ja Vantaan käräjäoikeudet, Oulun kihlakunnan ulosottovirasto, Suomen Lakimiesliitto ry, Suomen tuomariliitto ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Perimistoimistojen Liitto ry, Suomen kihlakunnanvoudit ry, Avustavat Ulosottomiehet ja Haastemiehet ry, Kuluttajavirasto, Oikeusministeriön ulosottoyksikkö* ja *Luottomiehet ry*.

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että linjaus siitä, että riidattomien velkomusasioiden käsittely pysytettäisiin tuomioistuimissa, on oikeusturva- ja kustannussyistä perusteltu. Toiminnan yksityistäminen velallisen passiivisuuteen perustuvana vaihtoehtona on toisaalta perustellusti torjuttu.

Korkein oikeus katsoo, että riidattomien asioiden käsittelypaikan vaihtamisessa on kysymys pitkälti tarkoituksenmukaisuudesta ja siitä, onko järkevää ryhtyä suunnittelemaan toimivan järjestelmän tilalle uutta järjestelmää. Asioiden siirtämisestä ulosottolaitokseen ei olisi odotettavissa tuottavuuden lisäystä. Edellä esitetyistä syistä riidattomien velkomusasioiden säilyttämistä tuomioistuimissa voidaan pitää perusteltuna ratkaisuna.

Helsingin hovioikeuden käsityksen mukaan asioiden käsittelyn siirtämisellä ulosottoviranomaisen käsiteltäväksi ei ole saatavissa ajallista ja taloudellista säästöä.

Vaasan hovioikeus katsoo, ettei riidattomien asioiden käsittelyn siirtämiselle yksityisille toimijoille ole varteenotettavia perusteita. Ulosottolaitokseen siirtämisessä aiheuttaisi taas ongelmia työryhmän toteamin tavoin tuomio- ja täytäntöönpanovallan erillisyys, josta seuraa, ettei sama ulosottomies voi ensin vahvistaa ulosottoperustetta ja panna sitä täytäntöön, jolloin ulosottolaitokseen tulisi perustaa erillinen vahvistamisorganisaatio.

Rovaniemen hovioikeus käsityksen mukaan riidattomien velkomusasioiden poissiirtämiselle tuomioistuimista ei ole olemassa tarvetta eikä riittäviä perusteita. Hovioikeus katsoo, että työryhmän esittämät oikeusturvasyyt puoltavat riidattomien velkomusasioiden säilyttämistä tuomioistuinten käsiteltävinä. Riidattomana vireille tulleen

velkomusasian osoittautuessa riitaisaksi se ohjautuu luontevasti samassa tuomioistuimessa laajempaan ja täystutkintaisempaan menettelyyn. Velkomusasiat, riidattomat ja riitaiset, ovat myös merkittävä ja perinteinen osa alioikeuksien toimintaa.

Helsingin käräjäoikeus korostaa, että summaarisissa asioissa velallisena useimmiten on tavallinen kuluttaja. Kuluttajansuojan kannalta on tärkeää, että oikeusturvan varmistava menettely säilyy.

Imatran käräjäoikeus toteaa, että summaaristen riita-asioiden käsittelyn säilyttämistä tuomioistuimissa puoltavat paitsi periaatteelliset ja käytännölliset oikeusturvanäkökohdat myös aivan käytännölliset syyt: on tarpeetonta siirtää hyvin toimivaa järjestelmää tuomioistuinlaitoksen ulkopuolelle ja luoda sitten sinne uutta, samoja asioita käsittelevää organisaatiota. Lisäksi summaaristen asioiden säilyttämistä tuomioistuimissa puoltavat tuomioiden kansainvälisen täytäntöönpantavuuden asettamat vaatimukset.

Kauhajoen käräjäoikeus toteaa, ettei ole mielekästä siirtää toimintoja virastosta toiseen, jos tällä ei saavuteta käsittelyn tehostumista, toisin sanoen samat resurssit vain siirrettäisiin paikasta toiseen. Keskeistä on, että asiat hoidetaan siellä, missä on kunkin käsittelyvaiheen osalta jo valmiiksi paras asiantuntemus. Jonkin verran huomiota täytyy kiinnittää myös siihen, että käsittelyjärjestelmä pysyy selkeänä ja hallittavana. Koska kysymys on oikeudellisista asioista, huomioon on otettava myös perus- ja ihmisoikeuksien asettamat käsittelyrajoitteet ja yleisemminkin vallan kolmijako-oppi. Luonnollisesti olisi myös vältettävä päällekkäistä työtä asian eri käsittelyvaiheissa viranomaisen sisällä ja eri viranomaisten välillä.

Kouvolan käräjäoikeus huomauttaa, että käräjäoikeuksien työtilanne ei parane, jos asiat siirretään muun viranomaisen käsiteltäviksi ja samalla käräjäoikeuksien henkilöstöä vähennetään. Siirto aiheuttaisi lisäksi sen, että vastaava henkilöstö tarvittaisiin muualla eikä kustannussäästöä saataisi aikaan.

Kuopion käräjäoikeuden mielestä yksityisessä menettelyssä ei voida saavuttaa samaa oikeusturvan tasoa kuin julkiseen vallankäyttöön pohjautuvassa menettelyssä. Riidattomien velkomusasioiden käsittelyssä on kysymys myös tuomiovallan käyttämisestä tai ainakin merkittävästä julkisen vallan käytöstä, mitä ei voida siirtää velkojalle. Asioiden siirtäminen ulosottolaitokseen ei ole myöskään perusteltua, koska siirrosta ei tulisi aiheutumaan kustannusten säästöä. Siirrosta aiheutuisi myös henkilöstöpoliittisia ongelmia.

Oulun käräjäoikeus suhtautuu kielteisesti tuomio- ja täytäntöönpanovallan yhdistämiseen yhdelle ja samalle viranomaiselle eli ulosottolaitokselle. Erillisen vahvistamisorganisaation perustaminen ulosottolaitoksen sisälle ei ole työryhmän luettelemista syistä kokonaistaloudellisesti edullisin ratkaisu.

Savonlinnan käräjäoikeus katsoo, että työryhmä on mietinnössään osuvasti perustellut sitä, minkä vuoksi riidattomien velkomusasioiden käsittely tulisi jatkossakin säilyä tuomioistuimilla. Tuomioistuinten suorittaman kontrollin merkitystä ei todellakaan ole syytä vähätellä.

Turun käräjäoikeuden mielestä summaariset asiat tulee edelleen säilyttää tuomioistuinlaitoksessa, mutta nykyinen menettely kaipaa kehittämistä ja virtaviivaistamista. Erityisesti on syytä kiinnittää huomiota siihen, että velallisen kannalta saatavan vahvistaminen tuomiolla perintää varten on kallista ja lisää velan kokonaiskustannuksia ja siten pahentaa velkaantumista. Summaarista menettelyä kehitettäessä tulisi pyrkiä siihen, että siitä velalliselle aiheutuvat kustannukset pysyvät kohtuullisina ja ennaltaarvattavan suuruisina.

Suomen Lakimiesliitto ry toteaa, että oikeusvaltiolle ominainen periaate tuomio- ja täytäntöönpanovallan eriyttäminen puoltaa työryhmän esitystä asioiden käsittelyn säilyttämisestä tuomioistuimissa.

Suomen Asianajajaliitto katsoo, että kansalaisten perusoikeudet, erityisesti oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, edellyttävät myös summaaristen asioiden käsittelyä ensi asteena käräjäoikeuksissa.

<u>Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn siirtämistä ulosottovirastoon kannattavat</u> *Itä-Suomen hovioikeus, Seinäjoen käräjäoikeus, Helsingin kihlakunnan ulosottovirasto* ja *Suomen kihlakunnanvoudit ry*.

Itä-Suomen hovioikeus kannattaa ruotsalaisen mallin, joka on käytännössä testattu samantyyppisessä ulosotto-organisaatiossa kuin omamme, omaksumista myös meillä, koska se jo sinällään merkitsisi selvää menettelyn rationalisointia.

Seinäjoen käräjäoikeus puolestaan katsoo, ettei tuomioistuintie ole velallisen kannalta halvin vaihtoehto. Menettelyn yksinkertaistamiseksi ja kustannusten alentamiseksi käräjäoikeus ehdottaa, että menettely tulisi järjestää seuraavalla tavalla: maksulaiminlyönnin tapahduttua velkoja lähettää ulosottoon täyttämällään vakiomuotoisella lomakkeella maksuvaatimuksensa ja pyynnön, että saatava peritään velalliselta. Ulosotto lähettää lomakkeen velalliselle tavallisena kirjeenä tiedoksi ja ilmoittaa velalliselle, että jos hän katsoo vaatimuksen virheelliseksi, asia siirretään käsiteltäväksi käräjäoikeudessa. Velalliselle varataan määräaika ilmoittaa asiasta ulosottoon. Jos velallinen ei vastaa määräajassa, ulosotossa ryhdytään perimään saatavaa. Jos velallinen on ilmoittanut satavan virheelliseksi, ulosotto siirtää velkojan hakemuksen ja velallisen vastauksen käräjäoikeudelle, joka tilanteesta riippuen jatkaa käsittelyä kirjallisessa valmistelussa tai suoraan istunnossa.

Helsingin kihlakunnan ulosottovirasto esittää, että pitkällä tähtäimellä pitäisi harkita, minkä viranomaistahon tulisi vastata summaarisesta velkomusprosessista. Sitä vaihtoehtoa, että vastuu summaarisesta velkomusprosessista annettaisiin ulosottolaitokselle Ruotsin mallin mukaisesti, ei tule sulkea pois, vaikka tällaista mallia ei lyhyellä tähtäimellä voitaisikaan pitää tarkoituksenmukaisena.

Suomen kihlakunnanvoudit ry katsoo, että summaarinen prosessi ulosottoviranomaisten johtamana olisi parasta järjestää Ruotsin mallin mukaan lomakemenettelynä. Yhdellä hakemuksella haetaan sekä täytäntöönpanoperustetta että täytäntöönpanoa.

4. Käräjäoikeuksien keskinäinen työnjako

Työryhmä esittää, että vireille tulevan riidattoman velkomusasian käsittely voitaisiin käräjäoikeuksien välisen työtilanteen tasaamiseksi siirtää muulle kuin nykyisin oikeudenkäymiskaaren 10 luvun mukaiselle toimivaltaiselle tuomioistuimelle.

Työryhmän esitystä kannattavat *Helsingin, Itä-Suomen, Kouvolan ja Rovaniemen hovioikeudet, Forssa-Loimaan, Heinolan, Hyvinkään, Imatran, Kajaanin, Kemi-Tornion, Kouvolan, Kyrönmaan, Lahden, Lapin, Loviisan, Paraisten, Pieksämäen, Raahen, Raaseporin, Riihimäen, Savonlinnan, Tampereen ja Vantaan käräjäoikeudet, Helsingin ja Oulun kihlakunnan ulosottovirastot, Suomen Lakimiesliitto ry, Suomen tuomariliitto ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Perimistoimistojen Liitto ry, Suomen kihlakunnanvoudit ry, Oikeushallinnon Henkilökunta OHK ry, Kuluttajavirasto* ja *Oikeusministeriön ulosottoyksikkö.*

Helsingin hovioikeus pitää työryhmän esitystä periaatteessa kannatettavana. Tämä ns. siirtomalli voisi olla käyttökelpoinen keino yksittäisten käräjäoikeuksien ruuhkautumisen ratkaisemiseksi. Toisaalta hovioikeus nostaa esille kysymyksen siitä, ovatko riidattomat velkomusasiat tiettyjen käräjäoikeuksien ruuhkautumistilanteen helpottamisen kannalta merkityksellinen asiaryhmä. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun toimivaltasäännösten muuttamiseen ei ole syytä ryhtyä myöskään sen vuoksi, että tiettyjen vajaatehoisten käräjäoikeuksien työtilannetta ja tehokkuutta parannettaisiin.

Rovaniemen hovioikeus totesi pitävänsä ehdotetun kaltaisen jouston lisäämistä erittäin tervetulleena uudistuksena. Alueellisia toimivaltasäännöksiä avaamalla käräjäoikeuksien välisiä työmääriä voitaisiin hovioikeuden näkemyksen mukaan tasoittaa käytettävissä olevien resurssien puitteissa joko keskittämällä tai hajauttamalla. Rinnan tämän uudistuksen kanssa käräjäoikeuksien yhdistämistä suuremmiksi yksiköiksi tulisi selkeästi nopeuttaa.

Hyvinkään käräjäoikeus edellyttää, että siirtämisestä luodaan selkeät säännöt. Ruuhkien purkaminen sinällään on aina tavoiteltavaa, mutta jos menettelytavat eivät ole tarpeeksi selkeät saattaa siirtämisessä ilmetä käytännön tasolla ongelmia. Käräjäoikeus haluaa lisäksi nostaa esiin kysymyksen summaarisia asioita käsittelevän henkilökunnan kohtalosta. Jos ehdotus summaaristen asioiden keskittämisestä tiettyihin käräjäoikeuksiin toteutuu, ei niillä käräjäoikeuksilla, jotka eivät enää käsittele edellä mainittuja asioita, ole tarjota näiden asioiden parissa työskennelleelle henkilöstölle heidän toimenkuvaansa vastaavaa työtä. Heidät täytyisi kouluttaa uusiin tehtäviin, jos he eivät halua siirtyä käräjäoikeuksiin, joihin summaaristen asioiden käsittely tullaan keskittämään.

Kajaanin käräjäoikeus katsoo, että oikeus- ja henkilöstöpoliittisin perustein siirtomallia on pidettävä parempana vaihtoehtona kuin keskittämismallia. Mikäli siirtomalli otettaisiin konekielisten riidattomien asioiden osalta käyttöön, työtilanteen seurannan ja asioiden jaon käräjäoikeuksien kesken tulee olla automaattista. Työtilanteen arvioinnin ja asioiden jaon on oltava tasapuolista ja oikeudenmukaista.

Kemi-Tornion käräjäoikeus huomauttaa, että asioiden siirtomahdollisuus on myös hyvin sovitettavissa käräjäoikeuksien määrän vähentämiseen. Sitä vastoin Kemi-

Tornion käräjäoikeus ei puolla asioiden keskittämistä, joihinkin esimerkiksi suurimpiin, jo ruuhkaantuneisiin käräjäoikeuksiin.

Loviisan käräjäoikeus toteaa, että aihetta olisi lisäksi kartoittaa Kelan ja verottajan käytännön kokemuksia asioiden siirrosta.

Vantaa käräjäoikeus toteaa, että asioiden siirtäminen käräjäoikeudesta toiseen työmäärän tasaamiseksi on perusteltua. Käräjäoikeus ei näe tässä suhteessa estettä edes sille, että nämä asiat keskitettäisiin vain muutamaan käräjäoikeuteen, joista ne siirrettäisiin kirjallisen valmistelun jälkeen oikeudenkäymiskaaren mukaiseen velallisen kotipaikan tuomioistuimeen, mikäli ne on riitautettu.

Helsingin kihlakunnan ulosottovirasto toteaa, että ottaen huomioon se, että henkilöstövähennykset toteutettaisiin luonnollisen poistuman kautta, asioitten siirtäminen käräjäoikeudesta toiseen työtilanteen vaatimalla tavalla on mietinnössä esitetyillä perusteilla tarkoituksenmukaisempi ratkaisu kuin asioitten keskittäminen joihinkin käräjäoikeuksiin. Riippuen siitä, miten käräjäoikeusverkostoa kehitetään, päädyttäisiin joka tapauksessa todennäköisesti vähitellen asioitten keskittymiseen vain joihinkin käräjäoikeuksiin.

Suomen tuomariliitto ry katsoo, että ehdotettu menettely olisi lähinnä ylimenovaiheen järjestely. Summaaristen ja mahdollisesti eräiden muidenkin asiaryhmien keskittäminen eri yksiköihin mahdollistaisi käräjäoikeusverkoston kehittämiseen yhdistettynä resurssien ja osaamisen tehokkaan jakamisen yksiköiden välillä, liitto toteaa.

<u>Jossakin määrin varauksellisesti esitykseen suhtautuvat</u> *Kauhajoen käräjäoikeus, Oulun käräjäoikeus* sekä *Vaasan käräjäoikeus*.

Oulun käräjäoikeuden mukaan esitys on lähtökohdaltaan kannatettava. Resurssien pitäisi kuitenkin olla jaetut yksikköihin siten, ettei kyseisenkaltaisia perusteettomia eroja yksiköiden välillä olisi. Tuottavuus-hankkeen ollessa käynnissä oikeusministeriön tulisi huolehtia siitä, että henkilöstövähennykset tehdään siellä, missä vapaata kapasiteettia on, eikä siellä, missä asiat pakkaavat ruuhkautumaan. Lisäksi käräjäoikeus huomauttaa, että siirtomalli sopii huonosti yhteen tulosohjausmenettelyn kanssa, jota olisi kehitettävä nykyistä pitkäjänteisemmäksi siten, että tavoitteet voitaisiin asettaa vuotta pitemmällä tähtäyksellä.

Vaasan käräjäoikeus huomauttaa, että asiaan liittyy käytännön ongelma eli missä käräjäoikeudessa vapaaehtoisesti myönnetään vapaa kapasiteetti, eli se että henkilöstön määrä on suurempi kuin tehtävien töiden määrä? Ehdotuksen toteuttaminen voi käytännössä johtaa sekavaan tilanteeseen velkojien, velallisten että käräjäoikeuksien suhteen.

<u>Kielteisesti työryhmän esitykseen suhtautuvat</u> *Korkein oikeus, Vaasan hovioikeus, Ahvenanmaan, Espoon, Helsingin, Hämeenlinnan, Joensuun, Jyväskylän, Jämsän, Kuopion* ja *Orimattilan käräjäoikeudet.*

Korkein oikeus toteaa, että asioiden siirtely on lähtökohtaisesti huono ratkaisu verrattuna siihen, että luodaan asian- ja ajanmukaiset organisaatiorakenteet, joiden puitteissa toiminta voidaan järjestää tehokkaalla tavalla. Pelkästään alue- ja henkilöstöpoliit-

tisista syistä tai käräjäoikeuksien organisaatiorakenteen uudistamisen edelleen pitkittämiseksi ei pitäisi ryhtyä luomaan korvikeratkaisuja, joiden hyödyistä ja haitoista ei ole selkeää kuvaa. Korkeimman oikeuden mukaan toimintojen tehokkuuden ja tuottavuuden turvaaminen satunnaista työntasausta lukuun ottamatta edellyttää organisaatiota, jossa tehtävät ja resurssit ovat keskenään tasapainossa ja resurssit ovat siellä missä työtkin ovat. Keskittämismalli voi edesauttaa sekä resurssien järkevää kohdentamista että osaamisen keskittämistä. Pienissä yksiköissä ei kuitenkaan ole mahdollisuutta vähentää henkilökuntaa suhteessa vähentyneeseen työmäärään. Näissä yksiköissä työmäärän vähentyminen olisi päinvastoin omiaan vähentämään tuottavuutta. Keskittämismalli edellyttää käräjäoikeusorganisaation uudistamista. Rakenneuudistuksen tärkeys ja kiireellisyys korostuu tässäkin yhteydessä.

Vaasan hovioikeus piti kannatettavana riidattomien velkomusasioiden käsittelyn keskittämistä muutamaan käräjäoikeuteen. Hovioikeus kuitenkin huomauttaa, että todennäköisesti maakuntajakoon pohjautuva käräjäoikeuksien yhdistäminen tarvittavine sivukanslioineen on suunnitteilla. Riidattomien velkomusasioiden käsittelyllä on yhteys siihen, miten ja millä aikataululla käräjäoikeusverkostoa uudistetaan. Jos tavoitteena on lähivuosina käräjäoikeuksien määrän huomattava vähentäminen ja nykyistä suurempien käräjäoikeusyksiköiden luominen, keskittäminen tai edes siirtomenettely ei ehkä ole edes tarpeen. Tarkoituksenmukaisinta lienee, että jatkotoimista asiassa päätetään vasta, kun käräjäoikeusverkoston uudistamisesta on tehty periaatepäätös.

Espoon käräjäoikeuden näkemyksen mukaan työryhmän päättely oikeus- ja henkilöstöpoliittisten näkökohtien vaikutuksesta on varmasti oikea, mutta toisaalta jää epäselväksi, mitä tehokkuushyötyjä siirtomallin avulla lopulta saavutetaan. Vaikka järjestelmä toimisi automaattisesti, miten määritellään ne määrälliset ja alueelliset perusteet, joilla siirto tapahtuu. Tällainen järjestelmä tuntuisi vaikeuttavan tehtävänkuvien määrittämistä käräjäoikeuksissa ja hankaloittavan resurssien määrittelyä vuotuisia tulosneuvotteluja silmällä pitäen. Espoon käräjäoikeuden käsityksen mukaan siirtomalli ei ole toteuttamiskelpoinen.

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että siirtomalliajatus soveltuu huonosti tulosvastuuyksikköjen vuosittaiseen tulossopimukseen ja saatuihin resursseihin. Kuka päättää yksikköjen työn tasaamisen tarpeesta ja milloin? Jos kesken vuoden ryhdytään kyselemään, olisiko vastinyksikössä vapaata kapasiteettia, voi vastauksen melkein arvata. Miten siirrot otetaan huomioon vuosittaisissa tulossopimuksissa? Jos tiedoksiannossa joudutaan menemään haastemiestiedoksiantoon, haasteet lähetetään takaisin siirtäjävirastoon tiedoksiannettaviksi. Jos asia riitaantuu, se siirretään takaisin. Tässä on siis muistettava edellä mainittu seikka, että asioita riitaantuu enemmän kuin istuntoihin menevät 0,6 %. Siirtomallilla ei lisätä tuloksellisuutta.

Joensuun käräjäoikeuden mielestä summaariset asiat tulee edelleenkin käsitellä nyt voimassa olevien oikeuspaikkasäännösten mukaisesti kaikissa käräjäoikeuksissa. Käräjäoikeusverkostoa tullaan joka tapauksessa ja riippumatta summaaristen asioiden käsittelyjärjestyksestä lähivuosina voimakkaastikin harventamaan, jolloin käräjäoikeuksien tuomiopiirit laajenevat ja niin käräjäoikeuksien asiamäärät kuin henkilökuntakin lisääntyvät. Tämä mahdollistaa kaikissa käräjäoikeuksissa eri asiaryhmien käsittelemisen näihin erikoistuneissa osastoissa, kuten nyt on jo tapahtunut suuremmissa ja hyvin organisoiduissa käräjäoikeuksissa. Erikoistumisen seurauksena henki-

lökunnan hyvä ammattitaito pystytään asiaryhmittäin turvaamaan, ja tällä varmistetaan myös summaaristen asioiden osalta sekä asianosaisten oikeusturva, käsittelyn nopeus ja myös taloudellinen tuottavuus.

Raahen käräjäoikeus huomauttaa, että asioiden siirtäminen ruuhkaisista yksiköistä sisältää vaaran, että asiansa hyvin ja tehokkaasti hoitanut yksikkö joutuisi tekemään toisen tehottomamman yksikön tehtäviä eikä tuo yksikkö näkisi tarvetta puuttua tehottomuuteen.

Siirtomenettelyn käyttöönotto edellyttää oikeudenkäymiskaaren 10 luvun toimivaltasäännösten uudistamista siten, että riidattomien velkomusasioiden osalta käräjäoikeudet muodostaisivat käytännössä yhden viranomaisen, jolla olisi palvelupisteitä eri tahoilla. Lausunnonantajat eivät nähneet tälle esteitä.

Eduskunnan oikeusasiamies katsoo, että toisin kuin ehdotettu laki valitusasioiden siirtämisestä toisessa hovioikeudessa käsiteltäväksi ja ratkaistavaksi, mietinnössä esitetty asioiden siirtomahdollisuus käräjäoikeudesta toiseen ei olisi yhdenvertaisuus-, oikeusturva- tai muistakaan syistä ongelmallinen.

Valtioneuvoston oikeuskansleri viittaa lausunnossaan perustuslakivaliokunnan lausuntoon 24/2006 vp, jossa käsiteltiin maistraattien toimivallan vastaavaa muutosta (HE 229/2005 vp). Huomiota tulee oikeuskanslerin mukaan kiinnittää siihen, että asiakkaalle annetaan toimivallan avaamisesta huolimatta tieto siitä, mikä käräjäoikeus hänen asiansa käsittelee.

Siirtomenettelyn yksityiskohtien osalta *Pieksämäen käräjäoikeus* katsoo, että riitautuneen asian valmistelu tulisi siirtää välittömästi asian lopullisesti ratkaisevaan tuomioistuimeen, sillä käsittelijän ja puheenjohtajan vaihtuessa myös selvitettävien asioiden laadussa ja painotuksessa voi olla eroja. Jatkovalmistelussa tulee varmistaa se, että kirjallista valmistelua voidaan jatkaa myös asian ratkaisevassa tuomioistuimessa, käräjäoikeus edellyttää.

Paraisten käräjäoikeus puolestaan huomauttaa, että siirtomenettelyä ja myös asioiden käsittelyn keskittämistä suunniteltaessa on otettava huomioon kielilain vaatimukset. Käräjäoikeus korostaa, että jokaisella on oikeus käyttää tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa äidinkieltään.

5. Postitiedoksianto

Työryhmä esittää, että riidattomassa velkomusasiassa haasteen tiedoksianto voitaisiin laissa säädetyin edellytyksin toimittaa tavallisena postitiedoksiantona, eli postitse ilman vastaanotto- tai saantitodistusta.

Työryhmän pysyvä asiantuntija Tatu Leppänen vastustaa mietintöön sisältyvässä lausumassaan työryhmän esitystä haasteen tiedoksiannon toimittamisesta tavallisena postitiedoksiantona.

Työryhmän esitystä kannattavat *Kouvolan hovioikeus, Heinolan, Joensuun, Kouvolan, Kuopion, Kyrönmaan, Lapin, Pieksämäen, Raahen, Riihimäen ja Seinäjoen käräjäoikeudet, Suomen Perimistoimistojen Liitto ry* ja *Luottomiehet ry*.

Kouvolan hovioikeus toteaa, että mietinnössä mainituista syistä – erityisesti takaisinsaantimahdollisuuden vuoksi – velallisen oikeusturva ei käytännössä vaarantuisi. Tähän nähden nykyistä tiedoksiantojärjestelmää on pidettävä tarpeettoman raskaana ja paljon kustannuksia aiheuttavana.

Heinolan käräjäoikeus ei näe estettä postitiedoksiannon käyttöönotolle. Käräjäoikeus toteaa, että saatavan perimisasian ollessa kysymyksessä velallinen on jo joutunut perintätoimien kohteeksi ennen haasteen saapumista ja on varmasti tietoinen meneillään olevasta saatavanperimisprosessista. Suomen postilaitoksen luotettavuus on hyvä ja lähetysten perillemeno korkeaa luokkaa. Nämä seikat huomioon ottaen, ja lisäksi edellyttäen, että kantaja on mahdollisimman huolellisesti varmistunut siitä, että kantajalla on vastaajan todellinen voimassa oleva osoite, on erittäin epätodennäköistä, että vastaaja joutuisi tilanteeseen, jossa häntä vastaan on annettu yksipuolinen tuomio ilman, että vastaaja olisi lainkaan tiennyt kanteesta.

Joensuun käräjäoikeus kannattaa epäilyksettä työryhmän esitystä haasteen tiedoksiannon toimittamisesta tavallisena postitiedoksiantona. Työryhmän erinomaisten perustelujen mukaisesti tämä tiedoksiantotapa voidaan riitauttaa vain näennäisoikeusturvaperusteisiin vetoamalla. Postitiedoksiannolla ei miltään osin vaaranneta velallisen oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Kouvolan käräjäoikeuden mielestä tavallisen postitiedoksiannon käyttöönotto olisi merkittävä parannus riidattomien velkomusasioiden käsittelyyn.

Kyrönmaan käräjäoikeus toteaa, että summaaristen asioiden tiedoksianto tavallisena postitiedoksiantona tuo merkittäviä säästöjä, minkä vuoksi käräjäoikeus kannattaa ehdotusta. Yhteydenpito tavallisena kirjeenä on jo nyt osoittautunut useissa tapauksissa luotettavaksi ja yhteistyötä tiivistämällä postin kanssa virhemahdollisuuksia tältä osin voitaneen edelleen vähentää.

Lapin käräjäoikeuden käsityksen mukaan vastaajan oikeusturvan riittävänä takeena on tässä tapauksessa mahdollisuus hakea takaisinsaantia yksipuoliseen tuomioon, jos vastaaja kokee yksipuolisen tuomion olleen jostain syystä virheellisen.

Pieksämäen käräjäoikeus pitää työryhmän esitystä merkittävänä. Käräjäoikeuden kannalta postitiedoksiannon hyväksymisellä saavutettaisiin selviä säästöjä. Teoreettisesti menettelyn hyväksyminen saattaisi olla poikkeamista oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perusteista. Käytännössä tällaista vaaraa ei ole.

Raahen käräjäoikeus puoltaa menettelyä sen edullisuuden ja oletettavan tehokkuuden vuoksi. Ensinnäkin velkoja on yleensä jo aikaisemmin ollut yhteydessä vastaajaan omien perintäyritystensä kautta. Varsin suuri osa riidattomista velkomusasioista kohdistuu samoihin henkilöihin, jotka suhtautuvat passiivisesti tuomioistuimen yhteydenottoihin. Tällöin joudutaan samojen henkilöiden kohdalla käyttämään toistuvasti haastemiestiedoksiantoja. Koska riidattomissa velkomusasioissa kysymys on suuresta määrästä tiedoksiantoja, seuraa siitä, että osa vastaajista ei tule saamaan ajoissa tietoa vaatimuksesta. Määrä ei tulle kuitenkaan olemaan suuri ja järjestelmän edut kumoavat tämän haitan. Vastaajien oikeusturva tulee joka tapauksessa toteutetuksi takaisinsaanti mahdollisuuden myötä.

Riihimäen käräjäoikeuden käsityksen mukaan niiden tapausten lukumäärä, joissa vastaaja ei jostakin syystä saisikaan haastehakemusta tiedokseen, tulisi olemaan häviävän pieni. Lisäksi voidaan todeta, että jos todellisessa oikeussuojan tarpeessa oleva vastaaja ei ole saanut asianmukaisesti tiedokseen, hänellä on kuitenkin edelleen mahdollista hakea takaisinsaantia, jonka avulla hän voi saattaa asiansa uudelleen käsiteltäväksi.

Tietyin lisäedellytyksin työryhmän esitystä kannattavat *Forssa-Loimaan, Imatran, Jämsän, Kokkolan, Savonlinnan, Tampereen, Turun, Tuusulan, Vantaan* ja *Ylivieskan käräjäoikeudet, Suomen tuomariliitto ry, Suomen Asianajajaliitto, Helsingin* ja *Oulun kihlakuntien ulosottovirastot.*

Forssa-Loimaan käräjäoikeus toteaa, että mietintöön liittyvässä Tatu Leppäsen lausumansa esitetyt kriittiset näkemykset ovat aiheellisia. Vastaajan oikeusturva voitaisiin kuitenkin turvata sillä, että takaisinsaantiaika alkaisi kulua vasta ulosmittauspäätöksen tiedoksiantamisesta sekä sillä, että merkintä velallisen maksutietoihin tehtäisiin merkintä vasta, kun edellä mainitusta ajankohdasta laskettava takaisinsaantiaika on kulunut umpeen.

Imatran käräjäoikeus pitää mietinnössä esitetyistä syistä mahdollisena huolehtia summaaristen asioiden tiedoksiannoista lähtökohtaisesti tavallisena postitiedoksiantona. Kuulemisperiaate – mukaan lukien siihen liittyvä todisteellinen tiedoksianto – on oikeusjärjestyksemme keskeisiä oikeusturvaperiaatteita. Oikeusvaltiona Suomi on sitoutunut takaamaan kansalaisille riittävän ja hyväksyttävän oikeusturvan tason. Siitä huolimatta, että takaisinsaantimahdollisuus näyttäisi tehokkaasti takaavan oikeusturvan toteutumisen, käräjäoikeus pitää tärkeänä, että kaikki uudistukseen liittyvät oikeusturvariskit kartoitetaan. Tässä yhteydessä on myös syytä arvioida, missä vaiheessa luottotietomerkintä aikaisintaan on tehtävissä.

Jämsän käräjäoikeuden kokemus on sama kuin työryhmän selvityksen tulos. Haastamisessa käytetään haastemiestiedoksiantoa noin kahdessa kolmasosassa tapauksia. Tämä siitä syystä, että postitiedoksianto ei näissä asioissa toimi. Asiakkaat eivät halua myötävaikuttaa asian nopeaan käsittelyyn. Haastemiestiedoksiantoon liittyy muutakin kuin pelkkää tiedoksiantoa eli asiakasneuvontaa. Lopullista oikeudenmenetystä ei synny vaikka siirrytään ehdotettuun tiedoksiantoon. Pitää varautua siihen, miten käsitellään tapaukset, joissa asiakas väittää, ettei ole saanut haastetta tiedoksi. Tähän sitoutuu jonkin verran resursseja. Valtaosassa tapauksia tiedoksianto tavallisena kirjeenä toiminee hyvin.

Kokkolan käräjäoikeus toteaa, että työryhmä on tehnyt selvityksiä postitiedoksiannon toimivuudesta ja sen oikeusturvariskit on todettu pieniksi. Mikäli näin olisi, työryhmän esittämää postitiedoksiantoa voisi yleisesti ottaen pitää järkevänä vaihtoehtona. Todella riidattomat asiat saataisiin näin nopeasti ja vähin kustannuksin ratkaistua. On kiistatonta, että nykymenettelyssä riidattomien asioiden viipymisen syyt ovat yleensä tiedoksiannossa. Käräjäoikeudessa käsitys postin toiminnasta ei ole yhtä positiivinen, kuin työryhmän ja kun todisteellinen tiedoksianto liittyy oleellisesti oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kuulemisperiaatteeseen, käräjäoikeus katsoo, että postitiedoksiantoon liittyviä oikeusturvariskejä olisi ennen menettelyyn siirtymistä vielä selvitettävä.

Savonlinnan käräjäoikeus toteaa, että postitiedoksiannon onnistuminen edellyttää sitä, että velallisen osoitetiedot ovat ajan tasalla ja oikein. Tämän vuoksi kantajalle tulisi asettaa velvoite ilmoittaa haastehakemuksellaan, milloin ja miten velallisen osoitetiedot on tarkastettu.

Tampereen käräjäoikeus kannattaa postitiedoksiannon käyttöönottamista, mutta luottotietojen menettämiseen kohdistuvat oikeusturvan takeet tulee vielä perusteellisesti miettiä.

Turun käräjäoikeus toteaa, että ehdotettuun tiedoksiantotapaan liittyvistä oikeusturvaongelmista huolimatta käytännön syyt puoltavat vahvasti postitiedoksiannon käyttöä ainakin rahasaatavaa koskevissa tavanomaisissa asioissa. Tiedoksiannosta johtuvat puutteet oikeusturvassa korjaantuvat sillä, että velallisella on mahdollisuus aina heti saada täytäntöönpano keskeytetyksi, jos saatava on perusteeton ja hakea takaisinsaantia. Työryhmän selvitys takaisinsaantien määrästä osoittaa, että todellista oikeusturvan vaarantumisvaaraa ei ole. Käytännön kokemukset osoittavat, että nykyisin vastaajien vastustamiset ja takaisinsaantikanteet johtavat vain harvoin kanteen hylkäämiseen. Tästä johtuen käräjäoikeus kannattaa työryhmän ehdotusta postitiedoksiannon käyttämisestä. Postitiedoksiantoon liittyviä oikeusturvan puutteita voidaan korjata siten, että ainakin asioissa, jotka koskevat asunnosta häätöä ja saatavan perimistä sen vakuudeksi pantatusta kiinteistöstä edellytettäisiin todisteellista tiedoksiantoa. Asunnosta häätäminen on sellainen ihmisen perusturvaan liittyvä asia, josta on perusteltua ainakin kerran varmuudella antaa tieto asunnonhaltijalle.

Tuusulan käräjäoikeus huomauttaa, että haastemiehet oppivat tuntemaan asiakkaansa velkomusasioiden yhteydessä, jolloin heidän tavoittamisensa on helpompaa esimerkiksi rikosasioissa. Haastemiehet antavat lisäksi usein velallisille neuvontaa, mikä siirtyisi postitiedoksiannon myötä kanslianhenkilökunnan tehtäväksi. Summaarisen asian todisteellinen ja erityisesti siis sen haastemiestiedoksianto merkinnee toisaalta vain periaatteellista oikeusturvaa. Kun mietinnön mukaan tavallinen postitiedoksianto on ongelmitta ollut käytössä EU:n piirissä, käräjäoikeus näkee mahdollisena, että tässä yhteydessä tuo mahdollisuus meilläkin selvitetään.

Vantaan käräjäoikeuden mielestä korkeimman oikeuden ratkaisut mm. ylimääräisten muutoksenhakukeinojen käyttämisestä linjaavat riittävästi asiaan liittyvää oikeusturvanäkökohtaa. Velallisen väittäessä, että hän ei ole saanut häneen kohdistettuja vaatimuksia tiedokseen, hänelle tulee palauttaa lisäkustannuksitta mahdollisuus oikaista väärä ratkaisu (yksipuolinen tuomio) mahdollisimman yksinkertaisella tavalla. Työryhmä on löytänyt tähän ratkaisun, josta löytyy myös kansainvälistä kokemusta. Luottotietojen menettäminen näissäkin tilanteissa tulee kuitenkin voida välittömästi korjata.

Ylivieskan käräjäoikeuden mukaan työryhmän mielipiteisiin voidaan pääosin yhtyä. Postinkulun häiriötä ei kuitenkaan voida pitää pelkästään teoreettisena, vaan todellisena, joskin verrattain harvinaisena mahdollisuutena. Näiden virhemahdollisuuksien minimoimiseksi voitaisiin harkita sitä, että yhden ilmoituksen sijaan vastaajalle lähetettäisiin kaksi ilmoitusta. Ensimmäisessä vastaajaa pyydettäisiin normaalisti vastaamaan määräajassa kanteeseen. Tämän määräajan ei tarvitse olla pitkä, koska mikäli asia on riidaton, niin pitkää määräaikaa ei tarvita ja jos taas asia on epäselvä, niin vastaajalle voidaan myöntää pidennystä määräaikaan. Tämän jälkeen vastaajalle vielä

ilmoitettaisiin postitse etukäteen ratkaisunantopäivä ja takaisinsaantimahdollisuudesta. Virhemahdollisuuksien minimoimisen lisäksi kaksi ilmoitusta olisi myös omiaan korostamaan passiiviselle vastaajalle, että hänen passiivisuutensa johtaa häntä kohtaan velvoittavaan tuomioon.

Suomen Tuomariliitto ry katsoo, että summaarisen asian todisteellinen ja erityisesti siis sen haastemiestiedoksianto merkinnee mietinnössä lausutuista syistä kallista mutta lähinnä vain periaatteellista oikeusturvaa. Tämän vuoksi ja kun mietinnön mukaan tavallinen postitiedoksianto on ongelmitta ollut käytössä EU:n piirissä, tuomariliitto pitää tärkeänä, että tuo mahdollisuus meilläkin selvitetään.

Suomen Asianajajaliitto pitää lainsäädäntöneuvos Tatu Leppäsen esiin tuomia ongelmia vähäisinä ottaen erityisesti huomioon, että nykyisenkin sijaistiedoksiantojärjestelmän puitteissa on mahdollista, että yksipuolinen tuomio annetaan sellaista vastaajaa vastaan, joka ei tosiasiassa ole edes saanut haastetta tiedoksi. Lisäksi työryhmän ehdottamaan kokonaisuuteen sisältyy sellaisia oikeusturvaongelmia vähentäviä piirteitä (tavallisen postitiedoksiannon estyminen postilokero-osoitteeseen, takaisinsaantimahdollisuus, palautuneen kirjeen antaminen uudelleen tiedoksi, yksipuolisen tuomion täytäntöönpanon väliaikainen keskeytys vastaajan ilmoituksen perusteella), että ongelmat todennäköisesti tulisivat jäämään lähinnä yksittäistapauksiksi. Lisäksi muun muassa maksuhäiriömerkinnän tekemisen ajankohtaan liittyvää sääntelyä voitaneen uudistuksen yhteydessä muuttaa siten, että perusteettomien maksuhäiriömerkintöjen tekeminen estyy kokonaan

Helsingin kihlakunnan ulosottoviraston mukaan sen kysymyksen arvioiminen, tulisiko haasteen tiedoksiannon voida tapahtua tavallisena postilähetyksenä, on vaikeaa. Nykyisenkaltainen tiedoksiantojärjestelmä varmistaa sen, että vastaaja todella saa tiedon haastehakemuksesta. Juuri tästä syystä järjestelmä vaatii huomattava henkilötyöpanoksen ja on kallis. Myös se mietinnössä esitetty käsitys, että oikeuslaitoksella ei ole velvollisuutta, suojata tiedoksiantojärjestelmällä sellaista vastaajaa, joka ei huolehdi oikeitten osoitetietojen rekisteröinnistä, on oikea. Sitä vastaan, että haasteen tiedoksiannon tulisi voida tapahtua tavallisena postilähetyksenä, voidaan esittää se perustelu, että tilapäinen poissaolo, sairaus tai muu sellainen seikka voi tosiasiassa johtaa siihen, että vastaaja ei saa tietoa haastehakemuksesta. Kun vahvistamis- ja täytäntöönpanomenettely on jo tällä hetkelläkin parhaimmillaan erittäin nopea ja kun tämän koko prosessin nopeus todennäköisesti tulevaisuudessa kasvaa, on mahdollista, että täytäntöönpano on saatettu loppuun ja saatava peritty tai vastaaja todettu varattomaksi ennen, kuin vastaaja saa tiedon häntä vastaan esitetystä vaatimuksesta. Tämän riskin suuruutta ei pidä liioitella mutta ei vähätelläkään. Riskistä huolimatta haasteen tiedoksiannon tulisi voida tapahtua tavallisena postilähetyksenä. Vastaavasti valtiolle tulisi säätää tuottamuksesta riippumaton vahingonkorvausvastuu niistä vahingoista, joita tämän riskin toteutumisesta voi vastaajalle aiheutua.

Oulun kihlakunnan ulosottoviraston mukaan takaisinsaantiin esitetty muutos, että takaisinsaannista ilmoittaminen keskeyttää täytäntöönpano tulee joko rajata niihin tilanteisiin, joissa tiedoksisaannissa on epäselvyyttä tai oikeuttaa ulosottomies kuitenkin tekemään täytäntöönpanon kannalta välttämättömät turvaamistoimet. Takaisinsaanti-ilmoitusta on muutoin mahdollista käyttää keinona estää yksipuolisen tuomion täytäntöönpano riidattomissakin tapauksissa ja ulosmittauksen estyessä velkojille aiheutuu vaara, että omaisuus hävitetään takaisinsaantikäsittelyn aikana.

Kielteisesti työryhmän esitykseen suhtautuvat *Eduskunnan oikeusasiamies, Valtioneuvoston oikeuskansleri, Korkein oikeus, Helsingin hovioikeus, Itä-Suomen hovioikeus, Rovaniemen hovioikeus, Vaasan hovioikeus, Ahvenanmaa, Espoon, Helsingin, Hyvinkään, Hämeenlinnan, Jyväskylän, Kajaanin, Kauhajoen, Kemi-Tornion, Lahden, Loviisan, Orimattilan, Oulun, Paraisten, Raaseporin, Vaasan* ja *Vakka-Suomen käräjäoikeudet, Suomen Lakimiesliitto ry, Suomen haastemiehet JHL ry, Suomen kihlakunnanvoudit ry, Oikeushallinnon Henkilökunta OHK ry, Oikeushallinnon Toimihenkilöt JHL ry, Avustavat Ulosottomiehet ja Haastemiehet ry, Kuluttajavirasto* ja *Oikeusministeriön ulosottoyksikkö.*

Eduskunnan oikeusasiamies yhtyy Tatu Leppäsen mietintöön sisältyvässä lausumassa esittämiin epäilyksiin ehdotuksesta siirtyä käyttämään tavallista postitiedoksiantoa riidattomien velkomusasioiden tiedoksiantotapana. Oikeusasiamiehen käsityksen mukaan kyse on kuitenkin viime kädessä lainsäätäjälle kuuluvasta arvovalinnasta. Oikeusasiamies suhtautuu varauksellisesti mietinnössä esitettyyn näkemykseen siitä, että tavalliseen postitiedoksiantoon liittyvät ongelmat eivät olisi sen suurempia kuin nykyisin laajalti (mietinnön mukaan jopa 20 prosentissa kaikista tiedoksiannoista) käytettävässä sijaistiedoksiannossa. Sijaistiedoksiantoa on oikeusasiamiehen havaintojen mukaan saatettu joissain tapauksissa käyttää epäasiallisen matalalla kynnyksellä ja ilman lain mukaisten edellytysten täyttymistä. Sijaistiedoksiannon mahdollisesti lainvastaisella käytöllä ei voida oikeuttaa tavalliseen postitiedoksiantoon liittyviä oikeusturvaongelmia. Tästä syystä mietinnössä suoritettu vertailu tavallisen postitiedoksiannon ja sijaistiedoksiannon vaikutuksista oikeusturvaan ei ole oikeusasiamiehen näkemyksen mukaan täysin asianmukainen.

Valtioneuvoston oikeuskansleri katsoo, ettei sijaistiedoksianto- ja kuulutustiedoksiantomenettelyjä voida rinnastaa nyt ehdotettuun postitiedoksiantomenettelyyn. Nämä tiedoksiantomenettelyt perustuvat siihen, että haaste on joko pyritty antamaan tiedoksi muulla tavalla, ilmenneiden seikkojen perusteella voidaan olettaa vastaajan välttelevän tiedoksiantoa tai haastamista muulla tavalla ei ole voitu edes yrittää. Nyt ehdotetusta postitiedoksiantomenettelystä sen sijaan tulisi ensisijainen tiedoksiantomenettely. Mahdollisuus hakea takaisinsaantia ei oikeuskanslerin käsityksen mukaan kuitenkaan kokonaan poistaisi oikeusturvaongelmia. Oikeuskansleri huomauttaa, että postitiedoksianto voi epäonnistua, jolloin on annettu yksipuolinen tuomio, johon liittyy muun muassa välitön täytäntöönpanokelpoisuus ja maksuhäiriömerkintä luottotietorekisteriin ilman että vastaaja on lainkaan saanut tietää kanteesta. Oikeuskansleri kiinnittää huomiota siihen, että merkintä luottotietorekisteriin ei poistu yksinomaan takaisinsaantia hakemalla. Takaisinsaannin hakeminen kasvattaisi myös asianosaisten kuluja verrattuna siihen tilanteeseen, että vastaaja olisi vastannut suoraan haasteeseen. On lisäksi mahdollista, että tavallisen kansalaisen kohdalla kynnys takaisinsaantihakemuksen laatimiseen olisi suurempi kuin haastetta koskevan vastauksen antamiseen. Se, että ehdotetun uudistuksen aiheuttamat oikeusturvaongelmat olisivat harvinaisia tarkasteltaessa asiaa nykyisen käytännön valossa, ei voi itsessään olla hyväksyttävä peruste ehdotuksen hyväksymiselle.

Korkein oikeus katsoo, että ehdotettuun menettelyyn liittyy periaatteellisia ongelmia. Postin kulku kirjeessä mainittuun osoitteeseen on sinänsä varsin todennäköistä, mutta tämä ei vielä tuo varmuutta siitä, että kirje tosiasiassa tavoittaa sen henkilön, jolle kirje on osoitettu. Työryhmä on todennut, että väestörekisterin osoitetiedot ovat varsin hyvin paikkansa pitäviä. Kuitenkin summaaristen asioiden vastaajista suuri osa

kuuluu sellaiseen väestöryhmään, jolle on kasaantunut elämänhallintaan liittyviä ongelmia. He saattavat olla vailla vakinaista asuntoa tai heidän asuinpaikkansa saattaa vaihdella. Väestörekisteristä ilmenevään osoitteeseen lähetetty kirje ei siten tosiasiassa välttämättä saavuta vastaanottajaa. Korkein oikeus kuitenkin huomauttaa, että oikeusturvalle asetettavien vaatimusten toteutuminen edellyttää, että järjestelmälle turvataan vaatimuksia vastaava toimintakyky. Käytännössä näyttää vallitsevan yhä selvempää ristiriitaa sen välillä, mitä vaatimuksia asetetaan oikeusturvan sisällölle ja mikä on valtiovallan tosiasiallinen valmius rahoituksella ja muilla toimenpiteillään turvata oikeusturvajärjestelmän toimintakykyä. Nyt on käsillä ehdotus, jossa kuulemisperiaatteesta ehdotetaan tingittäväksi valtiontaloudellisin perustein. Viime kädessä eduskunnan perustuslakivaliokunnan tulee ottaa kantaa siihen, onko tämä perustuslain 21 §:n valossa hyväksyttävää. Tällöin on myös otettava huomioon se, että ilmaista oikeusturvaa ei ale. Tiukat perusoikeustulkinnat ilman vastaavien valtiontaloudellisten velvoitteiden tunnustamista merkitsevät, että kaikki perusoikeusperustein asetetut vaatimukset eivät tosiasiassa voi toteutua, vaan ongelmia syntyy – jollei yhdessä niin jossakin toisessa kohdassa. Järjestelmän ollessa vaatimuksiin nähden väärin mitoitettu jokin osa oikeuksista jää käytännössä näennäisiksi. Mikäli perusoikeuksien sisällöstä tai toteutumisesta sallitaan tingittävän rahoituksellisin syin, on asianmukaista, että eduskunnan perustuslakivaliokunta ottaa kannan myös siihen, missä suhteessa tällainen tinkiminen katsotaan voitavan hyväksyä – tiedoksiantomenettelyissä vai jossakin muussa suhteessa.

Helsingin hovioikeus toteaa, että valtiontaloudelliset näkökohdat eivät voi oikeuttaa mainitun kaltaista oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perusperiaatteen (kontradiktorisuus) vastaisen menettelyn mahdollistamista. Hovioikeus kiinnittää tältä osin huomion korkeimman oikeuden ratkaisuihin KKO 2006:69 ja KKO 2006:85. Työryhmän ehdottaman mukaisen postitiedoksiantomenettelyn käyttäminen riidattomissa velkomusasioissa ei siteerattuun ratkaisukäytäntöön nähden täyttäisi oikeuskäytännönkään vaatimuksia.

Rovaniemen hovioikeuden mielestä ehdotuksen tähän kohtaan liittyy oikeusturvaongelmia oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen kannalta. Haasteen todisteellinen tiedoksianto on kuulemisperiaatteen olennainen osa. Tältä osin hovioikeus viittaa työryhmän pysyvän asiantuntijan Tatu Leppäsen lausumassa esitettyihin perusteltuihin kannanottoihin. Mietinnössä kuvatut valtiontaloudelliset näkökohdat tuskin oikeuttavat näin merkittävästi poikkeamaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksista.

Vaasan hovioikeus toteaa, että vastaaja esiintyisi todennäköisesti nykytilan kuvauksessa kerrotuin tavoin ensimmäistä kertaa tuomioistuimessa, joka antaisi langettavan velkomustuomion pelkästään velkojan väitteestä. Tällainen järjestelmä olisi myös varmasti omiaan lisäämään takaisinsaantihakemuksia, joissa vastaaja ei saavu valmisteluistuntoon, mikä omalta osaltaan johtaisi tarkoituksettomaan työnjakoon kanslia- ja tuomarihenkilökunnan kesken. Tämä ei täyttäisi työryhmän reunaehtonaan mainitseman korkeatasoisen oikeudenhoidon vaatimusta ja olisi selvä ja myös yhteiskunnallisesti merkittävä heikossa taloudellisessa asemassa olevien kansalaisten oikeusturvan huononnus.

Ahvenanmaan käräjäoikeus katsoo, että työryhmä on antanut postitiedoksiannon tuomille säästöille liian suuren painoarvon velallisen oikeussuojaan verrattuna. Kärä-

jäoikeuden mielestä haastemiestiedoksiannon runsas käyttö johtuu siitä, että siihen on todellinen tarve.

Espoon käräjäoikeus pitää todennäköisenä, että postitiedoksiannon myötä lisääntyisi niiden tapausten määrä, jossa vastaaja ei ole ennen yksipuolisen tuomion antamista saanut tietoa haasteesta. Näistä varmasti harvassa olisi kysymys tapauksesta, jossa vastaaja olisi kiistänyt kanteen. Mutta menettely, jossa tuomio tai ulosottomiehen yhteydenotto on ensimmäinen tieto siitä, että asia on tuomioistuimessa käsitelty ja ratkaistu, ei ole omiaan herättämään luottamusta tuomioistuimia kohtaan ja suurella todennäköisyydellä aiheuttaa mielipahaa henkilössä, joka tällaiseen tilanteeseen joutuu. Yksipuolisesta tuomiosta aiheutuva merkintä luottotietoihin on merkittävä tekijä. Vaikka on totta se työryhmän toteama seikka, että vastaajalle on ennen oikeudellisen perinnän alkamista tyypillisesti varattu useita tilaisuuksia saatavan suorittamiseen, tosiasiassa monesti vastaajat pyrkivät ikään kuin viime hetkessä ennen suoritustuomion antamista hoitamaan velkansa. On siis hyvinkin mahdollista, että postitiedoksiantoon siirtyminen aiheuttaa sellaisia luottotietomerkintöjä, joita todisteellista tiedoksiantomenettelyä käytettäessä ei synny.

Helsingin käräjäoikeuden mielestä vastaajan oikeusturva edellyttää todisteellista tiedoksiantoa. Kysymyksessä on vastaajan oikeusturvan kannalta keskeinen kysymys. On muistettava, että summaariseen menettelyyn kuuluvat myös huoneenvuokravelkomukset ja häädöt, joita pelkästään Helsingin käräjäoikeudessa on vuosittain noin 3.500 kappaletta. On erityisen tärkeää, että asumiseen liittyvissä asioissa oikeusturvasta ei tingitä. Helsingin käräjäoikeus huomauttaa, että vaikka väestökirjatiedot olisivatkin yli 97 prosenttisesti oikeat, ei se kokonaisuudessaan tarkoita, että summaarisvastaajat kuuluisivat kaikki tähän ryhmään. He kuuluvat hyvin painotetusti jäljelle jäävään 3 %:n ryhmään. He ovat usein syrjäytyneitä ja tilapäisissä majoituksissa. Helsingin käräjäoikeuden todisteellisista postitiedoksiannoista onnistuu noin 60 %. Tiedossa ei ole, kuinka suuri osuus vastaajista asuu kyllä ilmoitetussa osoitteessa, mutta ei nouda postista saantitodistuskirjettä tai palauta vastaanottotodistusta. Hyvin paljon postista kuitenkin palautuu kirjeitä merkinnöin “ei asu” tai “muuttanut”. Ehdotuksen merkitystä täytyisi pohtia tiedoksiantoa koskevan laajemman lainsäädäntötyön valmistelussa. Lisääntyisivätkö takaisinsaannit, on vaikea arvioida.

Hyvinkään käräjäoikeus toteaa, että kuulemisperiaatetta on Suomessa pidetty tärkeänä osana oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä. Edellä mainitun kaltainen tiedoksiantomenettely sisältää vaaran yksipuolisen tuomion mahdollisuudesta ilman tietoisuutta haasteesta. Takaisinsaannin hakemisen mahdollisuus on tietysti aina olemassa, mutta käräjäoikeus katsoo sen asettavan suuren toimintavelvoitteen henkilölle, jota vastaan yksipuolinen tuomio on haettu.

Hämeenlinnan käräjäoikeus yhtyy työryhmän pysyvän asiantuntijan Tatu Leppäsen lausumaan. Kontradiktorisen periaatteen edes teoreettiseen syrjäyttämiseen ei edes massa-asioiden osalta tule mennä. On myös muistettava luottohäiriömerkintöjen tärkeä merkitys nykyisin; velalliset pyrkivät merkinnän estämiseksi vielä tuomioistuinkäsittelyn aikana suoriutumaan veloistaan. Tämäkin mahdollisuus vaarantuu, jos postitiedoksiantoon siirrytään.

Kajaanin käräjäoikeus katsoo, että tiedoksiannon todisteellisuudesta luopuminen merkitsisi oleellista heikennystä vastaajan oikeusturvan kannalta. Sen vuoksi käräjä-

oikeus ei pidä esitystä kannatettavana. Vastaajalle jäävä mahdollisuus hakea takaisinsaantia tai ulosottomiehen mahdollisuus keskeyttää saatavan täytäntöönpano väliaikaisesti eivät voi olla peruste postitiedoksiannon käyttöönottamiselle. Vastaajissa on paljon vähävaraisia, jotka elämäntilanteensa vuoksi joutuvat usein muuttamaan. He ovat monesti välinpitämättömiä huolehtimaan asioistaan.

Kauhajoen käräjäoikeus suhtautuu ehdotukseen varauksellisesti, mutta ei jyrkästi vastustakaan sitä. Ongelmallista on, jos velallinen saa maksuhäiriömerkinnän sellaisessa tilanteessa, jossa hän haluaisi kiistää saatavan olemassaolon ja jossa kiistämiselle todella on olemassa perusteet. Velallinen ei kuitenkaan saa tilaisuutta kiistämiseen, koska hän ei saa tiedoksi postitiedoksiantoa. Jos kantajana on yksityishenkilö, vapaaehtoinen perintäkin on saattanut jäädä väliin. Vaikka tämänkaltaiset tilanteet olisivat lukumääräisesti harvinaisia, niihin liittyy merkittävä oikeusturvaongelma. Summaariseen menettelyyn voi myös ohjautua asioita, jotka todellisuudessa ovat hyvinkin riitaisia. Käräjäoikeuden tietoon riitaisuus ei kuitenkaan tule, jos velkoja tai tämän edustaja vaikenee riitaisuudesta. Etenkin pienemmillä paikkakunnilla haastemiehillä on asiakkaistaan usein sellaista epävirallista tietoa, jota haasteita lähettävällä kansliahenkilökunnalla ei ole. Tällainen tieto luonnollisesti parantaa mahdollisuuksia sille, että vastaaja todella saa haasteen tiedokseen. Sivuuttaa ei voi myöskään haastemiehen vastaajalle antamaa neuvontaa ja ohjausta haastetta tiedoksi annettaessa. Kynnys neuvojen pyytämiseen käräjäoikeuteen soittamalla on korkeampi.

Kemi-Tornion käräjäoikeuden mukaan käräjäoikeudella ei ole ollut ongelmia todisteellisessa postitiedoksiannossa. Käräjäoikeus toteaa, että käytännössä on esiintynyt tapauksia, joissa vastaaja pitkän ulkomaisen työkomennuksen, lomamatkan tai ns. kakkosasunolla asumisen vuoksi ei ole voinut saada postitse lähetettyä haastetta tiedokseen. Käräjäoikeus katsoo, että tiedoksiantoon liittyvät vähäiset vaikeudet eivät puolla oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kuuluvasta kontradiktorisesta periaatteesta luopumista. Esimerkiksi luottotietojen menettäminen voi aiheuttaa arvaamattoman suurta vahinkoa.

Kuopion käräjäoikeuden mielestä esitetty tiedoksiantotapa saattaisi vaarantaa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin keskeisen periaatteen eli sen, että asianosaisella on oikeus tulla asiassa kuulluksi. Mikäli tiedoksianto suoritettaisiin lähettämällä vastaajalle vain tavallinen virkakirje, niin useissa tapauksissa saatettaisiin häntä vastaan antaa yksipuolinen tuomio, vaikka vastaaja ei ole lainkaan saanut tietää asiasta. Menettely lisäisi takaisinsaantikanteiden määrää ja vastaajalle voisi aiheutua vahinkoa esimerkiksi luottotietojen menetyksen muodossa.

Lahden käräjäoikeuden mielestä, siinä tapauksessa, että virkakirjeellä tapahtuva tiedoksianto hyväksytään, täytäntöönpanon edellytyksiä tulee muuttaa siten, että vasta lainvoimainen yksipuolinen tuomio eli sellainen, jonka takaisinsaantiaika on kulunut umpeen, voidaan panna täytäntöön. Joka tapauksessa hypoteekkikanteissa ja huoneenvuokrahäädöissä tulisi säilyttää todisteellinen tiedoksianto

Loviisan käräjäoikeus toteaa, että oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perusedellytyksenä on oikeus tulla kuulluksi. Käytäntö on osoittanut, että suuri joukko kansalaisia ei heille asetetusta velvollisuudesta huolimatta ilmoita väestörekisteriin muuttuneita osoitetietojaan. Velka- ja muiden ongelmien kanssa painivilla on tavanomaista useammin päivittämättömiä osoitetietoja väestötietojärjestelmässä. Hankalasta elä-

mäntilanteesta johtuen virallisluonteiset kirjeet jäävät myös käytännössä usein kokonaan avaamatta. Sen sijaan Loviisan käräjäoikeuden käsityksen mukaan hovioikeudessa puhelintiedoksiannot ovat onnistuneet erittäin hyvin. Puhelimitse todennäköisesti tavoitettaisiin pahimmassa velkaongelmassa olevaa ryhmää lukuun ottamatta merkittävä osa velallisista. Tämä menettely yhdistettynä postitiedoksiantoon voisi olla riittävä tiedoksiantotapa. Niille henkilöille, joita ei puhelimitse kyetä saavuttamaan, tulisi asia antaa tiedoksi kuten nykyään. Loviisan käräjäoikeus katsoo, että puhelintiedoksiannon mahdollisuutta saattaisi olla aihetta harkita uudelleen.

Orimattilan käräjäoikeus katsoo, että valtiontaloudelliset näkökohdat eivät saa muodostua niin tärkeiksi, että vastaajien oikeusturva vaarantuu. Postin häviämismahdollisuutta ei voida pitää vain teoreettisena mahdollisuutena. Ehdotus mahdollistaisi yksipuolisen tuomion, sen välittömän täytäntöönpanon ja luottotietojen menetyksen ilman, että vastaaja olisi lainkaan saanut asiasta tietoa. Työryhmän toteamusta siitä, että saatavia on usein yritetty ensin periä vapaaehtoisessa perinnässä ja tämän vuoksi asia ei tule vastaajalle yllätyksenä, ei poista asiaan liittyviä oikeusturvaongelmia. Lisäksi on todettava, että yksityiset velkojat harvemmin turvautuvat saatavien vapaaehtoiseen perintään ennen asian oikeuskäsittelyä.

Oulun käräjäoikeuden mielestä mahdollisuus hakea takaisinsaantia ei muuta arviota siitä, että oikeudenmukainen oikeudenkäynti ei niiden kohdalla, joita ei ole kuultu, ole toteutunut. Käräjäoikeuden käsityksen mukaan viranomaisten tulee suojata kansalaisia oikeudenmenetyksiltä siinäkin tapauksessa, että kansalainen olisi – lainvastaisesti – jättänyt ilmoittamatta maistraatille asuinpaikkansa vaihdoksesta. Myöskään mahdollisuus pyytää ulosoton keskeyttämistä ei muuta käräjäoikeuden arviota postitiedoksiannon käyttökelpoisuudesta.

Raaseporin käräjäoikeuden mielestä ensimmäinen ongelma syntyy siitä, miten varmistaudutaan siitä, että kantajan ilmoittama vastaajan osoite on oikea. Mikäli käräjäoikeuden tulisi kaikissa tapauksissa itse selvittää tämä seikka, aiheutuu siitä huomattava lisätyömäärä kansliahenkilökunnalle. Toiseksi vastaaja saattaa nykyaikana hyvinkin olla poissa vakinaisesta osoitteestaan pitkähköjäkin aikoja, kuten työryhmäkin on mietinnössään todennut. Sen sijaan mietinnössä esitetty olettamus että poissaoleva ihminen yleensä ilmoittaa postille poissaolostaan tai järjestää postinsa tarkistuksen muulla tavoin tuntuu turhan optimistiselta. Samoin olettamus, että riidattomina vireille pannut velkomusasiat yleensä olisivat oikeita kaikilta osiltaan, on idealistinen. Vaikkakin on oletettavissa että tavallisena postitiedoksiantona perille toimitetun haastehakemuksen perusteella annetut ”väärät” yksipuoliset tuomiot olisivat suhteellisen harvinaisia, aiheutuu tästä kuitenkin sen kohteeksi joutuneille suurta harmia. Näin ollen käräjäoikeus katsoo, että yksipuolisen tuomion antamisen perusteena tulee aina olla todisteellinen tiedoksianto.

Vaasan käräjäoikeus huomauttaa, että tiedoksiantotavassa tapahtuva mahdollinen muutos voi myös käytännössä tarkoittaa sitä, että kansalaisten oikeusturvasta tingitään.

Vakka-Suomen käräjäoikeuden mielestä työryhmän perustelut tavallisen postitiedoksiannon käyttöönottamiseksi ovat kieltämättä pääosin hyväksyttävissä. Selvää kuitenkin mietinnössäkin todetuin tavoin on, että pitkähkötkin, perustellut poissaolot kotoa eivät ole harvinaisia ja toisaalta osoitetiedot eivät aina ole ajantasaiset johtuen joko

kantajan puutteellisesta tarkastuksesta taikka sitten vastaajan laiminlyönnistä ilmoittaa muutos rekisteriin. Nämä voivat johtaa yksipuolisen tuomion antamiseen vastaajan tosiasiallisesti tietämättä ja siten haitalliseen seuraamukseen esimerkiksi luottohäiriömerkintänä. Mahdollista myös on, että perustetta vailla olevien valheellisten perintäkirjeiden määrä tulisi nousemaan tuomioistuimen suorittaman kontrollin heikentyessä. Epäilemättä on niin, että riski "väärien tuomioiden" antamiselle ei ole kovin merkittävä. Punnittavaksi jääkin, onko käytännöllisten ja taloudellisten perusteiden painoarvo niin suuri, että niillä voitaisiin syrjäyttää kontradiktorisen periaatteen toteutuminen. Käräjäoikeuden käsityksen mukaan punninnassa painoarvo on asetettava oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteiden puolelle eikä siten aiottua. postitiedoksiantomenettelyä tulisi toteuttaa.

Suomen Lakimiesliitto epäilee, että tässä tapauksessa pääasiallisesti valtiontaloudellisilla syillä luovutaan tehokkaasta kuulemisperiaatteesta, joka edellyttää, että velalliselle kerran varataan todisteellisesti tilaisuus tulla kuulluksi. Lisäksi liitto haluaa kyseenalaistaa esityksestä ylipäänsä koituvan säästön: summaaristen asioiden käsittelymaksu kattaa niistä aiheutuvat kustannukset, mukaan lukien haastemiestiedoksiannot. Koska valtion maksuperustelain mukaan käsittelymaksut tulee määrätä kustannuksia vastaavasti, luopuminen haastemiestiedoksiannosta tulisi huomioida summaaristen käsittelymaksua alentamalla. Näin ollen ehdotus ei ylipäänsä aiheuta säästöä. Jos pääasialliseen postitiedoksiantomenettelyyn sittenkin halutaan mennä, tulisi tuolloin kuitenkin harkita jotain euromääräistä rajaa, jota ylittäviltä osin menettelyä ei tulisi voida käyttää.

Suomen Haastemiehet JHL ry huomauttaa, että summaarisissa asioissa lähtökohtana on velkojan esittämä riidattomuus. Yhdistyksen mukaan saatava ei kuitenkaan läheskään aina ole riidaton. Nyt suunnitellun kirjetiedoksiannon seurauksena saattaa olla katastrofaalinen tilanne kansalaisen kannalta. Lisäksi haastemiehet antavat tiedoksiantojen ohella paljon suusanallista ohjausta, joka on erityisen tärkeää etenkin maahanmuuttajien osalta, joiden kyky ymmärtää kieltä on rajallinen.

Suomen kihlakunnanvoudit ry toteaa, että kuulemisperiaate on erittäin tärkeä oikeusjärjestelmässämme. Sitä vastaan, että haasteen tiedoksiannon tulisi voida tapahtua tavallisena postilähetyksenä, voidaan esittää perustelu, että tilapäinen poissaolo, sairaus tai muu sellainen seikka voi tosiasiassa johtaa siihen, että vastaaja ei saa tietoa haastehakemuksesta. Kun vahvistamis- ja täytäntöönpanomenettely on jo tällä hetkelläkin parhaimmillaan erittäin nopea ja kun tämän koko prosessi todennäköisesti tulevaisuudessa nopeutuu, on mahdollista, että täytäntöönpano on saatettu loppuun ja saatava peritty tai vastaaja todettu varattomaksi ennen kuin vastaaja saa tiedon häntä vastaan esitetystä vaatimuksesta.

Kuluttajavirasto toteaa, että jos tavallista postitiedoksiantoa ryhdytään kehittelemään eteenpäin summaaristen asioiden vireillepanotapana, kyse on suuresta periaatteellisesta muutoksesta. Kuluttajavirasto suhtautuukin asiaan lähtökohtaisesti varauksellisesti. Jos asiaa kuitenkin ryhdytään valmistelemaan enemmälti, mm. vastaavalle annettavaa vastausaikaa olisi ainakin syytä pidentää 14 päivästä ja velallisten informointia ja aktivointia oikeusturvakeinoistaan olisi tehostettava niin, että ne myös käytännössä estäisivät oikeudenmenetyksiä.

6. Sähköinen asiointi

6.1. Yleistä

Työryhmä esitti useita toimenpiteitä, joiden tavoitteena on lisätä sähköistä asiointia riidattomien velkomusasioiden käsittelyssä.

Kaikki lausunnonantajat kannattivat sähköisen asioinnin edistämisestä yleisellä tasolla. Erityisen tärkeinä pidettiin kaikille avoimen sähköisen asiointiliittymän sekä sähköisen tuomiorekisterin perustamista.

Monet lausunnonantajat eivät ottaneet kantaa ehdotuksiin yksityiskohtaisesti, joten seuraavassa on nostettu ainoastaan yksittäisiä tärkeimpiä sähköisen asioinnin edistämiseen liittyviä näkemyksiä sekä ehdotuksia jatkovalmistelussa huomioitavaksi.

6.2. Asiointiliittymä

Työryhmä esittää, että otettaisiin käyttöön nykyisen Santra-yhteyden ohella kaikille avoin konekielisenhaastehakemuksen laatimisen mahdollistava internetin kautta-käytettävä asiointiliittymä.

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että sähköisen asioinnin helpottaminen esimerkiksi Internetin kautta käytettävällä asiointiliittymällä on hyvä ajatus. Sitä on kuitenkin pohdittava myös käyttäjäryhmän koon ja kustannusten kannalta. On vaikea arvioida, siirtyisikö asioita pois perintätoimistoilta, mikäli Internet käyttöliittymä rakennetaan. Valtaosan perintäasioista hoitavat perimistoimistot. Ne ovat ilmoittaneet, että nykyistä suoraa käyttöliittymää, Santraa, käytetään aina kun se on mahdollista. Olisi syytä pohtia, miten Santraa voitaisiin kehittää edelleen, jotta perimistoimistojen sähköisesti lähetettävien asioiden osuus kasvaisi.

Turun käräjäoikeus toteaa, että asiointiliittymän tulisi olla sellainen, että haastehakemuksen täyttämistä ohjataan ja ohjeistetaan niin, että hakemus on suoraan hyväksyttävissä ilman epämuodollisia kyselyitä ja selventämisiä.

Oulun käräjäoikeus ehdottaa, että sähköiseen asiointiin voitaisiin kehittää järjestelmä, jonka avulla asiakas voisi reaaliajassa seurata asiansa käsittelyn edistymistä. Käräjäoikeus katsoi tämän vähentävän yhteydenottoja käräjäoikeuteen ja lisäävän sitä kautta tehokkuutta.

Suomen Asianajajaliitto huomauttaa, että luottokortti- tai tilimaksun tai pankkitunnusten käyttäminen tunnistautumiseen helpottavat liittymän asiointiliittymän käyttöä mutta niiden ei pidä olla edellytys sen käyttöön. Erityisesti suurissa asianajotoimistoissa luottokorttien ja toimiston tilien käyttö on liiton mukaan rajattu vain tietylle henkilöpiirille. Jos velkomustoimeksiantoa hoitaisi henkilö, jolla ei ole mahdollisuutta suorittaa maksua sähköisesti, saattaisi sinällään kätevä maksutapa tosiasiallisesti estää sähköisen asiointiliittymän käytön kokonaan.

Ainoana selkeästi kielteisen kannan ehdotukseen otti *Suomen Lakimiesliitto ry*, joka katsoo kaikille avoimen asiointiliittymän sisältävän turvajärjestelyistä huolimatta mahdollisuuden väärinkäytöksiin. Lisäksi Suomen Lakimiesliitto epäilee, ettei asiointiliittymän avulla ole mahdollista lisätä sähköistä asiointia siinä määrin, että sen

kautta olisi saavutettavissa merkittäviä säästöjä. Tämän johdosta liitto katsoo, että olisi perusteluta pitäytyä nykyisessä luvanvaraisessa Santra-järjestelmässä ja kehittää tarpeellisten tahojen mahdollisuutta käyttää sitä.

6.3. Konekielisen asian käsittelymaksu

Työryhmä esittää, että säädettäisiin konekieliselle asialle erillinen, nykyistä alhaisempi käsittelymaksu.

Eduskunnan oikeusasiamies totesi pitävänsä yhdenvertaisuuden kannalta jossain määrin ongelmallisena erisuuruisten käsittelymaksujen perimistä yhtäältä tavallisella ja toisaalta konekielisellä haastehakemuksella vireille pannuista asioista. Oikeusasiamies huomautti, että kaikilla velkojilla ei ole taloudellisista tai muista syistä mahdollisuutta konekieliseen hakemukseen ja kustannukset saattaisivat myös velallisten kannalta muodostua erilaisiksi muuten samanlaisissa asioissa.

Helsingin käräjäoikeuden mukaan esityksen toteutuessa ne velkojat, joilla on varaa ja valmiuksia konekieliseen asiointiin, saisivat asiansa hoidettua halvemmalla ja heikommassa tilanteessa olevat joutuisivat maksamaan enemmän. Asia liittyy laajempaan kokonaisuuteen eli oikeudenkäyntimaksuihin yleensäkin.

Hyvinkään käräjäoikeus katsoo, että tällaisesta asiasta käräjäoikeudelle aiheutuvat kulut ovat pienemmät ja sen käsittely olisi helpompaa. Alempi käsittelymaksu johtuisi näistä tekijöistä ja näin ollen ehdotuksen ei voida katsoa asettavan palvelujen käyttäjiä keskenään eriarvoiseen asemaan, käräjäoikeus toteaa.

Kauhajoen käräjäoikeus pitää mahdollisena säätää oikeudenkäyntimaksu erisuuruiseksi riippuen velkojan käyttämän haastehakemuksen muodosta (kustannusohjaus). Maksun suuruus tulee riippua menettelyn viranomaiselle aiheuttaman työn ja muiden kustannusten määrästä. Käräjäoikeus ei pidä yhdenvertaisuuden loukkauksena sitä, että suuret perintäyhtiöt voisivat konekielisesti asioida halvemmalla kuin yksityisvelkoja, jonka ei ole mielekästä investoida vastaaviin järjestelmiin. Tärkeää kuitenkin on, että myös yksityishenkilöillä ja satunnaisesti omia saatavia perivillä yhtiöillä säilyy kohtuuhintainen mahdollisuus itse huolehtia saatavansa perimisestä summaarisessa menettelyssä. Jos konekielisten haastehakemusten maksua alennetaan, tavallisten paperisten haastehakemusten maksua ei saisi liikaa korottaa tulopuolen vajauksen kattamiseksi

Orimattilan käräjäoikeus toteaa, että sinällään erisuuruiset oikeudenkäyntimaksut johtaisivat tietynlaiseen eriarvoisuuteen kansalaisten välillä, koska kaikilla ei ole tietoteknisiä valmiuksia siirtyä sähköiseen asiointiin. Otettaessa kuitenkin huomioon, että sähköisessä muodossa olevien haastehakemusten käsittely käräjäoikeudessa on merkittävästi nopeampaa kuin tavallisten haastehakemusten, voidaan käsittelymaksujen porrastusta pitää hyväksyttävänä.

Oulun käräjäoikeuden mielestä asiakkaiden ohjaaminen käyttämään asioiden sujumisen kannalta parasta asiointitapaa oikeudenkäyntimaksuja porrastamalla vaikuttaa hyväksyttävältä ehdotukselta. Työryhmän toteuttaman asiakaskyselyn tulos viittaa siihen, että haluttu ohjausvaikutus syntyisi konekielisten haastehakemusten alemman oikeudenkäyntimaksun käyttöönottamisen seurauksena.

Oikeushallinnon toimihenkilöt JHL ry katsoo, että konekielisten asioiden halvempi maksu saattaisi lisätä halukkuutta käyttää konekielisiä haasteita. Tämä kuitenkin edellyttää, että tuomioistuinten tietotekniikka on ajan tasalla ja mahdollistaa kaikille sähköisen asioinnin.

6.4. Santra-käyttäjien koontilaskutus

Työryhmä esittää, että perittäisiin Santra-yhteyden haltijoilta kaikki laskutuskauden käsittelymaksut yhdellä sähköisellä laskulla.

Ehdotus ei antanut aihetta yksityiskohtaisiin kommentteihin.

6.5. Käsittelymaksun maksaminen asiointiliittymässä

Työryhmä esittää, että perittäisiin internetin asiointiliittymän kautta vireille pannuissa asioissa käsittelymaksu asian vireillepanon yhteydessä esimerkiksi verkkopankki- tai luottokorttimaksuna.

Forssa-Loimaan käräjäoikeus piti laskun maksamista vireillepanon yhteydessä erityisen kannatettavana ja esitti, että olisi suotavaa, että muissakin hakemusasioissa asian vireilletulon edellytyksen olisi laskun maksaminen, jotta vältyttäisiin maksamatta jääneiden laskujen perimiseltä.

Hyvinkään käräjäoikeus katsoi, että käsittelymaksun perimisestä vireillepanon yhteydessä esimerkiksi verkkopankki- tai luottokorttimaksuna saavutetaan enemmän hyötyä kuin mitä maksettujen maksujen mahdollisesta palauttamisesta tulisi olemaan haittaa.

Helsingin käräjäoikeus totesi, että lähinnä maallikot ja pienet yritykset saattaisivat mahdollisesti käyttää Internet asiointiliittymää. Tämän asiakasryhmän haastehakemukset ovat käräjäoikeuden mukaan yllättävän usein joko virheellisiä tai peräti väärässä tuomioistuimessa. Yhteydenoton jälkeen hakijat tällöin yleensä peruuttavat hakemuksen ennen haasteen antamista. Nykyisen sillensäjättämisen lisäksi asiakkaalle täytyisi palauttaa ennakkoon peritty oikeudenkäyntimaksu, mikä lisää työtä niin käräjäoikeudessa kuin maksukeskuksissakin. Säästöä ei käräjäoikeuden käsityksen mukaan tule.

6.6. Tuomiorekisteri

Työryhmä esittää, että talletettaisiin riidattomissa velkomusasioissa annetut tuomiot sähköiseen tuomiorekisteriin.

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että yksipuoliset tuomiot voitaisiin toimittaa sähköisesti Santraa käyttäville perimistoimistoille suoraan heidän käyttämiinsä järjestelmiin, jolloin toimituskirjan kopioimiselta säästytään. Myös sähköinen arkistointi vähentäisi paperiliikennettä summaarisissa asioissa huomattavasti. Sähköinen tuomioitten toimittaminen tai vaikkapa imurointioikeus voitaisiin antaa maksua vastaan myös maksuhäiriömerkintöjä kokoaville. Kokonaisuutena säästöä saattaisi tulla kaikille osapuolille, käräjäoikeus katsoo.

Helsingin kihlakunnan ulosottovirasto tuo esille, että sähköisen asioinnin edistäminen lisää tuottavuutta myös ulosottolaitoksessa. Tässä suhteessa tärkeintä on ulosottoviraston mukaan sähköinen tuomiorekisteri, jonka ansiosta velkojan ei tarvitse toimittaa täytäntöönpanoperustetta ulosottoviranomaiselle paperimuodossa.

6.7. Ulosoton hakeminen

Työryhmä esittää, että mahdollistettaisiin ulosoton hakeminen haastehakemuksen yhteydessä.

Korkein oikeus toteaa, että asian suora siirtäminen ulosottoon voisi nopeuttaa perintämenettelyä ja vähentää velkojille aiheutuvia kustannuksia ja siten välillisesti myös velalliselle aiheutuvia kustannuksia. Jatkovalmistelussa olisi kuitenkin hyvä selvittää, johtaako nopeutettu menettely velallisen kannalta liian kaavamaisesti ulosottoon etenkin, jos todisteellisesta tiedoksiannosta luovutaan.

Helsingin hovioikeus kertoo pitäneensä jo aiemmissa lausumissaan tarpeellisena selvittää käsittelyjärjestelmän automatisointia edelleen siten, että asia olisi velkojan niin halutessa siirrettävissä tuomioistuimesta täytäntöönpanoviranomaiselle sähköisessä muodossa. Hovioikeus pitää työryhmän esitystä tältä osin kannatettavana. Tällöinkin hovioikeus kiinnittää huomiota vastaajan oikeusturvaan, joka ei saa vaarantua.

Helsingin käräjäoikeus ei pidä mahdollisuutta tarpeellisena. Nykyisin asianosaiset tekevät enenevästi ulosoton estävän maksusopimuksen yksipuolisen tuomion jälkeen, jolloin ulosottoon lähettäminen on tarpeetonta. Kantaja voisi tarvittaessa sähköisesti hakea ulosottoa ja ulosotto voisi puolestaan imuroida ratkaisun tuomioistuimen järjestelmästä.

Hämeenlinnan käräjäoikeus katsoo, ettei täytäntöönpanohakemusta tule yhdistää haastehakemukseen. Monissa asioissa osasuoritukset tai vireilletulon jälkeen eräänty-vät suoritukset aiheuttavat sen, ettei tuomio vastaa haastehakemusta. Myös velkojan ja velallisen väliset neuvottelut tulee mahdollistaa ennen täytäntöönpanohakemuksen tekemistä ilman, että täytäntöönpanohakemus aiheuttaa velalliselle lisäkustannuksia.

Suomen Asianajajaliiton mukaan summaaristen asioiden käytännön käsittely asianajotoimistossa helpottuisi ja useimmiten myös nopeutuisi huomattavasti, jos ulosottoa voitaisiin hakea jo haastehakemuksen yhteydessä ja yksipuolinen tuomio (tarvittavin muutoksin) siirrettäisiin suoraan ulosottoon. Tällä hetkellä tuomion postittamiseen kantajalle, ulosottohakemuksen täyttämiseen ja asiakirjojen postittamiseen ulosottoviranomaiselle kuluu tarpeettomasti aikaa ja työtä. Näin ollen asian siirtäminen suoraan ulosottoon vähentää myös kantajan oikeudenkäynti- ja perintäkulujen määrää, kuten työryhmäkin on mietinnössään todennut. Suomen Asianajajaliitto kannattaa työryhmän ehdotusta mahdollisuudesta ulosoton hakemiseen jo haastehakemuksen yhteydessä.

Suomen Perimistoimistojen Liitto ry muistuttaa, että hakijan tulee tuomion saatuaan antaa velalliselle mahdollisuus täyttää maksuvelvollisuutensa ennen ulosottoon lähettämistä. Tämä johtuu ulosoton velalliselle aiheuttamista merkittävistä lisäkuluista.

Hakijan tulee lisäksi joka tapauksessa erikseen ilmoittaa ulosottoviranomaiselle hakemuksen jättämisajankohdan velkasaldo, liitto toteaa.

7. Säädöshankkeet

7.1. Velallisen aktiivisuuteen perustuva yksityinen menettely

Työryhmä ehdottaa, että oikeusministeriössä ryhdytään valmistelemaan lainsäädäntöä, joka mahdollistaisi ulosottoperusteen hankkimisen vapaaehtoisessa perinnässä, mikäli velallinen antaisi nimenomaisen suostumuksensa saatavan suoraan ulosottoon.

Työryhmän ehdottamaa lainsäädäntöhanketta kannattavat *Valtioneuvoston oikeuskansleri, Korkein oikeus, Helsingin, Kouvolan* ja *Vaasan hovioikeudet, Forssa-Loimaan, Heinolan, Hyvinkään, Hämeenlinnan, Imatran, Jämsän, Kajaanin, Kauhajoen, Kemi-Tornion, Kouvolan, Kuopion, Kyrönmaan, Lahden, Lapin, Orimattilan, Oulun, Raaseporin, Tampereen, Turun* ja *Tuusulan käräjäoikeudet, Oulun kihlakunnan ulosottovirasto, Suomen tuomariliitto ry, Suomen Perimistoimistojen Liitto ry, Oikeushallinnon Henkilökunta OHK ry, Avustavat Ulosottomiehet ja Haastemiehet ry* ja *Luottomiehet ry.*

Valtioneuvoston oikeuskansleri pitää sinänsä kannatettavana, että velkoja saisi ulosottoperusteen huomattavasti oikeudenkäyntimenettelyä nopeammin ja maksukyvytön velallinen, joka ei halua kiistää saatavaa, voisi välttää oikeudenkäyntimenettelystä aiheutuvat kulut ja enemmät yksityisen perinnän kulut. Oikeuskansleri kuitenkin edellyttää, että asian jatkovalmistelussa tulisi tarkemmin pohtia sitä, miten ehdotettu menettely vaikuttaisi asianosaisten oikeusturvan toteutumiseen.

Korkein oikeus toteaa, että ehdotettu menettely johtaisi tuottavuuden lisäämiseen sekä perintä- ja oikeudenkäyntikulujen vähenemiseen. Menettely siirtäisi osan riidattomista asioista pois tuomioistuimista eikä siihen liity yhtä suuria oikeusturvaongelmia kuin velallisen passiivisuuteen perustuvaan menettelyyn. Se vähentäisi asianosaisille näistä asioista johtuvia perintä- ja oikeudenkäyntikuluja. Nykyisessä menettelyssä näitä usein tarpeettomia kuluja ei voi välttää. Korkein oikeus kuitenkin huomauttaa, että esitys sisältää kuitenkin tältä osin useita avoimia kysymyksiä, joten tarkemman kannan muodostaminen edellyttää jatkovalmistelua ja tarkempaa ehdotusta yksityisperintään liittyvästä lainsäädännöstä ja sen vaikutuksista velallisten oikeusturvaan.

Helsingin hovioikeus ei pidä poissuljettuna jatkovalmistelun käynnistämistä velallisen aktiivisuuteen perustuvan yksityistämisvaihtoehdon osalta. Velallisen nimenomainen suostumus yksityisessä perinnässä velkojan saatavan suoraan ulosottoon voisi mahdollistaa hyväksyttävän tavoitteen velallisen kustannusten pienentymisestä oikeudenkäyntimenettelystä aiheutuvien kulujen ja enemmän yksityisen perinnän välttämisen muodossa. Tällainen menettely voisi olla edullinen myös velkojan kannalta velkojan saadessa ulosottoperusteen oikeudenkäyntimenettelyä nopeammin. Menettelystä voidaan ajatella syntyvän jossain määrin ajallista ja taloudellista säästöä tuomioistuimille, vaikkei se luultavasti kovin yleisesti noudatettavaksi muodostuisikaan. Hovioikeus yhtyy Tatu Leppäsen lausumaan siitä, että malliin sisältyy paljon avoimia kysymyksiä, esimerkiksi miten ulosotossa tällaisessa asiassa meneteltäisiin

ja lisäksi miten velallisen nimenomainen hyväksyttävä suostumus suoraan ulosottoon käytännössä toteutetaan. Velallisen aktiivisuuteen perustuva yksityistämisehdotus edellyttää siksi perusteellista jatkovalmistelua.

Kouvolan hovioikeus pitää velallisen suostumukseen perustuvaa saatavan suoraa ulosottoa lähtökohtaisesti kannatettavana. Menettely tarjoaisi velalliselle mahdollisuuden välttää vapaaehtoisesta perinnästä ja oikeudenkäynnistä aiheutuvat lisäkustannukset. Lisäksi se vapauttaisi tuomioistuimissa summaaristen velkomusasioiden käsittelyyn sitoutuneita resursseja muuhun käyttöön ja mahdollistaisi velkojalle ulosottoperusteen saamisen aikaisempaa nopeammin. Epäilys voidaan esittää sen suhteen, pystyykö maallikko havaitsemaan juridisesti selvästi perusteettoman vaatimuksen oikeusministeriön laatiman kirjallisen ohjeen avulla ja onko uusi menettely toisaalta omiaan lisäämään perusteettomien vaatimusten esittämistä. Joka tapauksessa mietintö tältä osin edellyttää Tatu Leppäsen toteamin tavoin lisävalmistelua.

Vaasan hovioikeus katsoo, että työryhmä on nostanut esille tärkeän asian kiinnittäessään huomiota sellaiseen velalliseen, joka haluaisi täytäntöönpanokelpoisen tuomion mahdollisimman pikaisesti ja mahdollisimman vähin kustannuksin. Hovioikeus pitää esitettyä, velallisen omaan aktiiviseen toimintaan perustuvaa menettelyä harkitsemisen arvoisena.

Espoon käräjäoikeus toteaa, että velallisen kulujen pienentäminen on tavoitteena kannatettava ja todennäköisesti myös tuomioistuinten käsiteltäväksi tulevien asioiden määrä vähenisi. Tarkempi kannanottaminen tähän kysymykseen edellyttäisi kuitenkin pidemmälle valmisteltua ehdotusta.

Hyvinkään käräjäoikeus kannattaa ehdotusta edellyttäen, että suostumus on peruutettavissa vielä ulosottovaiheessa. Menettely sinällään nopeuttaisi perintää, vähentäisi tuomioistuinten työmäärää ja pienentäisi perintäkuluja. Käräjäoikeuden mielestä ongelmaksi saattaisi muodostua, että velkojat painostavat suostumuksen velalliselta.

Jämsän käräjäoikeus katsoo, että työryhmän esittämällä tavalla pitää ryhtyä valmistelemaan lainsäädäntöä, joka velallisen niin halutessa mahdollistaa ulosottoperusteen saamisen ilman tuomioistuimen myötävaikutusta. Näin pitää menetellä, jotta velallisen kulut, hänen niin halutessa, pysyisivät mahdollisimman pieninä.

Orimattilan käräjäoikeuden mukaan velallisen aktiivisuuteen perustuva malli olisi varteenotettava tapa hyödyntää nykymuotoista vapaaehtoista perintää aiempaa tehokkaammin ja karsia perintäprosessin päällekkäisyyksiä. Järjestelmän etuna voidaan pitää myös menettelyn nopeutta ja sitä, että velallinen voisi halutessaan välttää oikeudenkäyntimenettelystä aiheutuvat kustannukset.

Oulun käräjäoikeus kannattaa periaatteessa ehdotusta ulosottoperusteen hankkimisesta yksityisessä, velallisen aktiivisuuteen perustuvassa menettelyssä. On todennäköistä, että ne velalliset, jotka tunnustavat saatavan olemassaolon eivätkä antaisi pyydettyä vastausta haastehakemukseen ja haluavat välttää lisäkustannuksia, antaisivat suostumuksen siihen, että saatavan vahvistamismenettely ohitetaan ja velkojan saatava viedään suoraan ulosottoon. Koska suostumuksen antaminen luultavasti olisi velallisen tietoista ja järkiperäistä aktiivista toimintaa, oikeusturva ei tässä menettelyssä vaarantuisi niin suuressa määrin kuin passiivisuuteen perustuvassa menettelys-

sä, vaikka viranomaiskontrolli saatavan vahvistamisessa ohitettaisiin. Käräjäoikeus yhtyy siihen työryhmän käsitykseen, että riski siitä, että velkojat käyttäisivät hyväkseen velallisen tietämättömyyttä tai ymmärtämättömyyttä olisi vähäinen. Tällainen riski olisi kuitenkin olemassa. Riskin toteutuessa velallisten oikeusturva vaarantuisi vakavasti. Kuten työryhmän pysyvä asiantuntija on eriävässä lausumassaan todennut, ehdotus edellyttää puheena olevalta osin perusteellista jatkovalmistelua.

Turun käräjäoikeus kannattaa ehdotusta, että perinnässä hankitun velallisen nimenomaisen suostumuksen perusteella saatava olisi perittävissä ulosottotoimin ilman tuomiota. Velallisella on silloin oikeus täytäntöönpanon aikana saatava riitauttamalla keskeyttää täytäntöönpano, jolloin velkoja voi erikseen hakea saatavalleen vahvistustuomion. Käräjäoikeudessa käydyssä keskustelussa tuli esille myös mahdollisuus antaa tällainen suostumus etukäteen sopimussuhdetta solmittaessa ainakin silloin, kun sopimus tehdään kirjallisesti ja velkojana on institutionaalinen taho esim. julkisen valvonnan alainen luottolaitos, telepalveluyritys tms. Ongelmana on sen, että tällainen ehto saattaa muodostua vakiosopimusehdoksi, joka jää velasta sovittaessa vähäiselle huomiolle ja toiseksi tällainen vaihtoehto saattaa asettaa velkojat eriarvoiseen asemaan. Joka tapauksessa tällaista mahdollisuutta tulisi selvittää.

Oulun kihlakunnan ulosottoviraston mukaan jatkovalmistelu tulisi käynnistää mahdollisimman pian, jotta riidattomat tapaukset saataisiin käsiteltyä mahdollisimman yksinkertaisesti ja vähillä kustannuksilla – maksukyvyttömälle velalliselle tarjottaisiin samalla mahdollisuus helpottaa ja nopeuttaa täytäntöönpanoperusteen hankkimista.

Suomen tuomariliitto ry puoltaa ehdotusta siirtymisestä velallisen nimenomaisella suostumuksella suoraan ulosottoon. Suostumus olisi annettavissa suoraan velkojalle esimerkiksi lomakkeella perinnän yhteydessä. Tällöin olisi mahdollista täysin riidattoman asian yhteydessä säästää sekä turhia perintä- että oikeudenkäyntikuluja. Koska suostumus olisi ulosottomenettelyssä peruutettavissa, ei velallisen oikeusturva vaarantuisi.

Suomen perimistoimistojen liitto ry pitää perusteltuna työryhmän esitystä sellaisen lainsäädännön valmistelusta, joka mahdollistaisi ulosottoperusteen hankkimisen vapaaehtoisessa perinnässä, mikäli velallinen antaisi nimenomaisen suostumuksensa saatavan suoraan ulosottoon.

Avustavat Ulosottomiehet ja Haastemiehet ry pitää velallisen aktiivisuuteen perustuvaa vaihtoehtoa kannatettavana, koska sillä pyritään alentamaan usein kohtuuttomiksi muodostuvia oikeudenkäyntikuluja varsinkin pienten saatavien osalta.

Jossakin määrin varauksella esitykseen suhtautuu *Kuluttajavirasto*, jonka mukaan olennaista mallin toteutuksessa olisi huolehtia siitä, että velalliset saavat riittävän, selkeän ja oikean käsityksen siitä, mikä merkitys hyväksymisellä on ja mitkä ovat velallisen oikeusturvakeinot, jos hän hyväksymisilmoituksen annettuaan katsookin, ettei saatava ole kiistaton. Työryhmä on katsonut, että vaikka mahdollisuus käyttää velallisen tietämättömyyttä tai ymmärtämättömyyttä väärin on tässäkin mallissa olemassa, sellainen riski olisi kuitenkin vähäinen. Perusteluna tälle esitetään, että jos velallinen palauttaisi hyväksymisilmoituksen, olisi jopa varsin todennäköistä, että hän on perehtynyt hyväksymisilmoituksen sisältämään ohjeistukseen ja arvioinut vaati-

muksen juridisen asianmukaisuuden sellaisella tarkkuudella, ettei hän tietämättömyyttään anna suostumusta ainakaan selvästi perusteettoman saatavan suoraan ulosottoon. Monivelallisten kohdalla, joiden veloista nyt on kuitenkin pääosin kyse, tämä ei kuitenkaan välttämättä pidä paikkaansa. Erityisenä väärinkäytösriskinä on se, että kulukysymyksiin vedoten velallisia saataisiin hyväksymään herkemmin myös perusteettomia saatavia.

Kielteisesti työryhmän ehdottamaan lainsäädäntöhankkeeseen suhtautuvat *Hämeenlinnan, Kauhajoen, Kemi-Tornion* ja *Vaasan käräjäoikeudet, Helsingin kihlakunnan ulosottovirasto, Suomen kihlakunnanvoudit ry* ja *Oikeusministeriön ulosottoyksikkö*.

Kauhajoen käräjäoikeus katsoo, että työryhmän esitys on vastaajien suhteen liian optimistinen. Käräjäoikeuden käsityksen mukaan melko suurelta osalta velallisista puuttuu halu tai kyky kunnolla perehtyä saamaansa ilmeisen pitkään ja monimutkaista tekstiä sisältävään ohjeeseen. Käytännössä jotkut velalliset ymmärtämättömyyttään saattaisivat luopua heille lain mukaan kuuluvista oikeuksista, käräjäoikeus varoittaa. Kauhajoen käräjäoikeus lähteekin siitä, että kaikki summaariset asiat tulisi jatkossakin kierrättää tuomioistuimen kautta. Tällöin tuomioistuin voisi kontrolloida sen, ettei velallisen maksettavaksi ujuteta mitään lain pakottavien määräysten vastaisia summia.

Helsingin kihlakunnan ulosottovirasto huomauttaa, että ulosottovaiheessa pitäisi jossakin menettelyssä todeta, onko täytäntöönpanoperuste syntynyt vai ei.

Suomen kihlakunnanvoudit ry epäilee menettelyn toimivuutta. Yhdistyksen mukaan on muistettava, että suurin osa ulosottovelallisista ei ole ainoastaan maksukyvyttömiä vaan myös maksuhaluttomia sen velan suhteen, jota ulosotto koskee. On vaikea kuvitella, että huomattava määrä velallisia antaisi vapaehtoisesti suostumuksensa pakkoperintään, kun otetaan huomioon, miten vaikeaksi tiedoksiantomenettely koetaan käräjäoikeuden summaarisessa prosessissa. Hakijat ovat suurelta osin perintätoimistoja, joiden tiedonvälitys asiakkaan kanssa tulisi suurten välimatkojen takia tapahtumaan postin tai viranomaisten välityksellä. Ehdotettu menettely vain pitkittäisi velkomusprosessia ja aiheuttaisi velkojille ja velallisille lisää kustannuksia. Edelleen Suomen kihlakunnanvoudit ry kertoo vastustavansa heikon ulosottoperusteen käyttöä tällaisessa menettelyssä. Ulosottoprosessissa voi syntyä outoja tilanteita, jos ulosottoperuste raukeaa kesken toimituksen. Esimerkkinä voisi olla tilanne, jossa velallisen palkka on ollut ulosmitattuna vuosia ja varojen tilitys on jo tapahtunut heikon ulosottoperusteen nojalla. Siinä vaiheessa, kun esimerkiksi velallisen kuolinpesäosuus ulosmitataan, velallinen voi reagoida ja peruuttaa suostumuksensa. Sillä hetkellä raukeaa myös palkanulosmittaus ja on epäselvää mitä tapahtuu jo tilitetylle varoille. Vaikka voidaan olettaa, että täytäntöönpanoperuste saadaan myöhemmin aikaan tietyn ajan kuluttua, on näin syntynyt epäselvyys omiaan sotkemaan ulosottomenettelyä.

Oikeusministeriön ulosottoyksikön mielestä selkeämmältä järjestelyltä tuntuisi se, että saatava virallistoimin vahvistettaisiin. Mahdollisuutena olisi myös sen kytkeminen jollakin tavalla ulosottomenettelyyn. Jos se voisi tapahtua jollakin kehotusjärjestelmällä tai siihen liitetyllä velallisen suostumuksella ja velallisen oikeusturva olisi järjestetty kattavalla muutoksenhakumahdollisuudella käräjäoikeuteen, säästöjä voitai-

siin saada aikaan. Näin osasta saatavia tulisi ilman tuomiota täytäntöönpantavia maksuja, josta ”perustevalitusreitti” olisi käräjäoikeuteen.

7.2. Oikeudenkäyntikulusääntelyn uudistaminen

Työryhmä esittää, että oikeusministeriössä ryhdytään valmistelemaan perintä- ja oikeudenkäyntikulusääntelyn uudistusta, jonka tavoitteena olisi yksinkertaisen ja oikeudenmukaisen kulujärjestelmän luominen, joka kannustaisi velkojia omaksumaan velallisen kuluvastuun kannalta kohtuullisia, tuomioistuinten työtaakkaa vähentäviä ja kokonaistaloudellisestikin arvioituna tehokkaita menettelyjä.

Työryhmän ehdottamaa lainsäädäntöhanketta kannattavat *Kouvolan* ja *Vaasan hovioikeudet, Forssa-Loimaan, Heinolan, Hyvinkään, Imatran, Jämsän, Kemi-Tornion, Kokkolan, Kuopion, Kyrönmaan, Lapin, Oulun, Raahen, Raaseporin, Savonlinnan, Seinäjoen, Tampereen* ja *Vantaan käräjäoikeudet, Helsingin* ja *Oulun kihlakuntien ulosottovirastot* ja *Kuluttajavirasto.*

Hyvinkään käräjäoikeus pitää lainsäädännön uudistamista kulujen pienentämiseksi erittäin suositeltavana. Ehdotusta kulujen porrastamiseksi on myös pidettävä kannatettavana. Kulukattoa on kokonaisuuden kannalta pidettävä hyväksyttävänä. Vaarana saattaa kuitenkin olla, että jos vapaaehtoiselle ja oikeudelliselle perinnälle määrätään yhteinen kulukatto, tämä voi johtaa käräjäoikeuksiin tulevien velkomusasioiden lisääntymiseen. Kulukaton ollessa yhteinen saattaisi perintätoimenpiteiden määrä vapaaehtoisessa perinnässä pienentyä ja asia siirrettäisiin helpommin tuomioistuimeen. Käräjäoikeuden mielestä vapaaehtoiselle perinnälle tulisi tämän vuoksi määrätä oma kulukattonsa ja summaariselle prosessille omansa.

Imatran käräjäoikeus katsoo, että oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuutta koskeva kysymys edellyttää laajempaa arviointia, kuin mitä työryhmä on alustavasti tehnyt. Vapaaehtoinen perintä ja sen lisäksi tuleva summaarinen prosessi aiheuttavat toisaalta turhia ja toisaalta päällekkäisiä kuluja. Nämä on pyrittävä minimoimaan niin, että summaaristen, tyypillisesti vähäisten ja oikeudellisesti yksinkertaisten saatavien yhteiset perintä- ja oikeudenkäyntikulut eivät muodostu kohtuuttoman suuriksi.

Lapin käräjäoikeus kertoo, että käräjäoikeudessa on kiinnitetty huomiota siihen, että perintälain voimaantulon jälkeen vaadittujen ja tuomittujen perimiskulujen määrä on aikaisemmasta kasvanut, kun lain tarkoituksena oli vähentää ja selkeyttää niitä. Käräjäoikeus kannattaa työryhmän esitystä perintä- ja oikeudenkäyntikulujen sääntelyn uudistamiseksi velallisen kuluvastuun kohtuullistamiseksi.

Oulun käräjäoikeus katsoo, että oikeudenkäyntikulujen sitominen saatavien lukumäärään ja vaatimuksen pääomaan sekä yhteisen kulukaton säätäminen vapaaehtoiselle ja oikeudelliselle perinnälle olisivat omiaan ohjaamaan käytäntöä velallisen kokonaiskulurasitusta ja tuomioistuimen työtaakkaa vähentävään, kustannusten oikeudenmukaista jakautumista velallisten kesken edistävään ja perintäjärjestelmän kokonaistehokkuutta edistävään suuntaan.

Raahen käräjäoikeus kannattaa työryhmän tavoin yksinkertaisen ja oikeudenmukaisen kulujärjestelmän luomista. Lain sallima nykyjärjestelmä aiheuttaa vapaaehtoisen

perinnän aikana tilanteen, että perintäkertoja on tarpeettoman paljon. Tämä aiheuttaa saatavan perijälle turhaa lisätyötä ja vastaajalle lisäkuluja, koska perintäkuluiksi yleensä ilmoitetaan lain tarjoama enimmäismäärä. Toisaalta lukuisten maksumuistutusten ja -vaatimusten selvittäminen ja lainmukaisuuden tarkistaminen teettää tuomioistuimessa kohtuuttomasti kulujen tarkistamistyötä johtaen vielä usein lisäselvityksen pyytämiseen, vaikka pääasia olisi selvä ja riidaton. Nykyjärjestelmä on tulkinnanvarainen ja vaikeuttaa lain yhtenäistä soveltamista.

Savonlinnan käräjäoikeus toteaa, että oikeudenkäyntikulujen sitominen velan pääomaan saa korostuneen merkityksen tilanteissa, joissa velkomuksen kohteena oleva pääoma on hyvin pieni, ääritapauksissa jopa alle kymmenen euroa. Vaikka jokaisella täytyy olla oikeus saada saatavalleen, saatavan suuruudesta riippumatta, täytäntöönpanokelpoinen tuomio, tästä ei välttämättä tarvitse seurata täysimääräinen oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus.

Vantaan käräjäoikeus pitää työryhmän pohdintaa velallisten oikeusturvan ja järjestelmän tehokkuuden kannalta tarkasteltuna oikeana. Velalliseen tulisi kohdistaa vain tarpeelliset perintätoimet ja siinä yhteydessä myös yhdistää eri hakemukset toisiinsa.

Helsingin kihlakunnan ulosottovirasto pitää perintä- ja oikeudenkäyntikulujen sääntelyn uudistamista ehdotetulla tavalla erittäin perusteltuna. Tavoitteeksi voitaisiin asettaa velkojille, velallisille ja yhteiskunnalle aiheutuvien kokonaiskustannusten vähentäminen.

Kuluttajaviraston näkemyksen mukaan yhteisen kulukaton säätäminen vapaaehtoiselle ja oikeudelliselle perinnälle taikka vaihtoehtoisesti vapaaehtoisperinnässä suoritettujen toimenpiteiden ottaminen huomioon velallisen oikeudenkäyntikuluvastuuta alentavan tekijänä toisi perintään tarpeellista yhtenäisyyttä. Ehdotuksen ensisijainen tarkoitus olisi edistää perintäjärjestelmän kokonaistehokkuutta ja kohtuullistaa velallisilta perittävien kulujen määrää. Näin tulisi Kuluttajaviraston näkemyksen mukaan myös tapahtumaan. Kun velkojan mahdollisuus saada korvausta perintätoimenpiteistä olisi sama valitusta menettelystä riippumatta, olisi todennäköistä, että velkoja valitsisi kustannustehokkaimman vaihtoehdon. Järjestelmä takaisi myös sen, etteivät perintätoimeksiantoja hoitavat voisi kasvattaa omaa liiketulostaan käyttämällä velallisen kannalta kallista menettelyä. Kun oikeudenkäyntikulutaksat sisältävät nykyisin korvauksia sellaisistakin valmistelevista toimenpiteistä, jotka on suoritettu jo mahdollisen vapaaehtoisen perinnän aikana ja sisällytetty velalliselta perittäviin perintäkuluihin, menettelyä ei voi pitää oikeudenmukaisena eikä kohtuullisena velallisten kannalta. Kuluttajavirasto ilmoittikin kannattavansa selkeästi ehdotusta velalliselta perittävien kulujen yhtenäiseksi kulukatoksi.

Suomen Perimistoimistojen Liitto ry suhtautuu osittain hyväksyvästi työryhmän esitykseen. Liitto katsoo, että vaatimuksen pääoma voidaan nykyistä selvemmin ottaa kuluvastuun suuruutta määrittäväksi tekijäksi. Sen sijaan liiton näkemyksen mukaan on velkojan kannalta epäoikeudenmukaista, että vapaaehtoisen perinnän toimenpiteet huomioitaisiin kuluvastuuta alentavana tekijänä velallisen oikeudenkäyntikuluvastuuta määrättäessä. Liiton mukaan osoite- ja luottotiedot joudutaan perinnän kuluessa usein tarkistamaan useampia kertoja, koska ne muuttuvat eivätkä velalliset edes ilmoita muutoksista väestörekisteriin. Kaikki perinnän vaiheet aiheuttavat liiton mukaan todellisia kuluja velkojalle ja velallisen tulee ne vahingonkorvauslainsäädännön

yleisten periaatteiden mukaan korvata. Oikeudenkäymiskaaressa tarkoitetut haastehakemuksen laatimiseen liittyvät toimet ja sitä valmistelevat selvitykset ovat liiton näkemyksen mukaan vapaaehtoisesta perinnästä erillinen työvaihe ja näistä aiheutuvat kulut kuuluvat oikeudenkäyntikuluja koskevan sääntelyn piiriin.

Kielteisesti työryhmän ehdottamaan lainsäädäntöhankkeeseen suhtautuvat *Kauhajoen käräjäoikeus* ja *Luottomiehet ry*.

Kauhajoen käräjäoikeus ei kannata ajatusta, että oikeudenkäyntikulujen määrä perustuisi saatavien määrään tai saatavien suuruuteen sen enempää kuin miten nämä seikat jo nykyisten säännösten perusteella on mahdollista ottaa huomioon. Oikeudenkäyntikulujen määrän tulee riippua ennen kaikkea saatavan velkomisen vaatiman tarpeellisen työn ja muiden välttämättömien kulujen määrästä. Kulusäännökset eivät saa käytännössä estää myöskään pienten saatavien perimistä. Käräjäoikeuden mielestä ei ole perusteltua, että velalliset osallistuisivat järjestelmän kustannusten kattamiseen velan suuruuden suhteessa. Erityinen kulukatto on ajatuksena houkuttelevan yksinkertainen. Harvoin yksinkertainen kulujärjestelmä kuitenkaan on samalla oikeudenmukainen kaikkia osapuolia kohtaan. Jo nykyisin on summaarisissa asioissa perintä- ja oikeudenkäyntikulujen osalta voimassa kulukattoja, jotka eivät kuitenkaan ole täysin joustamattomia. Käräjäoikeuden mielestä jo nykyisin käytössä olevat kulukatot melko hyvin ohjaavat velkojaa käyttämään kustannustehokkaita perintäkeinoja sekä rajoittavat tarpeettomien kulujen aiheuttamista. Jonkin verran järjestelmässä on tosin vielä hiomista etenkin perintäkulujen osalta. Perintä- ja oikeudenkäyntikulujen laittaminen saman yhteisen kulukaton alle ei sekään ole ongelmatonta. Tapauksesta riippuen vapaaehtoisen perinnän jatkaminen voi olla sekä velkojan että velallisen kannalta perusteltua. Asian vieminen niin pian kuin mahdollista tuomioistuimeen ei aina ole kohtuullista eikä tarkoituksenmukaistakaan.

Luottomiehet ry ei näe perustetta sille, että oikeudenkäyntikulut määrättäisiin kaavamaisesta saatavan suuruuden mukaan. Lisäksi yhdistys vastustaa ehdottomasti sitä, että oikeudenkäynti- tai perimiskulujen korvaamisen osalta poiketaan aiheuttamisperiaatteesta. Tällä perusteella Luottomiehet ry myös vastustaa sivulla 65 esitettyä ehdotusta yleisen kulukaton määräämisestä perimis- ja oikeudenkäyntikuluille.

LAUSUNTOPYYNNÖT

Oikeusministeriö pyysi 24.10.2006 lausunnon riidattomien velkomusasioiden käsittelyn kehittämistä käsitelleestä mietinnöstä (Työryhmämietintöjä 2006:15) seuraavilta viranomaisilta ja järjestöiltä (* merkityt eivät antaneet lausuntoa):

Eduskunnan oikeusasiamies
Valtioneuvoston oikeuskansleri

Korkein oikeus

Helsingin hovioikeus
Itä-Suomen hovioikeus
Kouvolan hovioikeus
Rovaniemen hovioikeus
Vaasan hovioikeus
Turun hovioikeus *

Ahvenanmaa käräjäoikeus
Espoon käräjäoikeus
Forssa-Loimaan käräjäoikeus
Heinolan käräjäoikeus
Helsingin käräjäoikeus
Hyvinkään käräjäoikeus
Hämeenlinnan käräjäoikeus
Iisalmen käräjäoikeus *
Ikaalisten käräjäoikeus *
Imatran käräjäoikeus
Joensuun käräjäoikeus
Jyväskylän käräjäoikeus
Jämsän käräjäoikeus
Kajaanin käräjäoikeus
Kauhajoen käräjäoikeus
Kauhavan käräjäoikeus *
Kemijärven käräjäoikeus *
Kemi-Tornion käräjäoikeus
Kokemäen käräjäoikeus *
Kokkolan käräjäoikeus
Kotkan käräjäoikeus *
Kouvolan käräjäoikeus
Kuopion käräjäoikeus
Kuusamon käräjäoikeus *
Kyrönmaan käräjäoikeus
Lahden käräjäoikeus
Lappeenrannan käräjäoikeus *
Lapin käräjäoikeus
Lohjan käräjäoikeus *
Loviisan käräjäoikeus
Mikkelin käräjäoikeus *

Mustasaaren käräjäoikeus *
Nurmeksen käräjäoikeus *
Orimattilan käräjäoikeus
Oulun käräjäoikeus
Paraisten käräjäoikeus
Pieksämäen käräjäoikeus
Porin käräjäoikeus
Porvoon käräjäoikeus
Raahen käräjäoikeus
Raaseporin käräjäoikeus
Rauman käräjäoikeus
Riihimäen käräjäoikeus
Rovaniemen käräjäoikeus
Salon käräjäoikeus
Savonlinnan käräjäoikeus
Seinäjoen käräjäoikeus
Tampereen käräjäoikeus
Toijalan käräjäoikeus *
Turun käräjäoikeus
Turunseudun käräjäoikeus *
Tuusulan käräjäoikeus
Vaasan käräjäoikeus
Vakka-Suomen käräjäoikeus
Vantaan käräjäoikeus
Varkauden käräjäoikeus *
Ylivieskan käräjäoikeus
Äänekosken käräjäoikeus *

Helsingin kihlakunnan ulosottovirasto
Oulun kihlakunnan ulosottovirasto

Suomen Lakimiesliitto ry
Suomen tuomariliitto ry
Suomen Asianajajaliitto
Suomen haastemiehet JHL ry
Suomen Perimistoimistojen Liitto ry
Suomen kihlakunnanvoudit ry
Suomen Kuluttajaliitto *
Oikeushallinnon Henkilökunta OHK ry
Oikeushallinnon Toimihenkilöt JHL ry
Avustavat Ulosottomiehet ja Haastemiehet ry
Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry *

Kuluttajavirasto

Oikeusministeriön tietohallintoyksikkö *
Oikeusministeriön ulosottoyksikkö
Valtiovarainministeriö *

Lisäksi lausunnon toimitti oma-aloitteisesti:

Luottomiehet ry